

Nr 103

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.; given Stockholms slott den 5 april 1968.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att *dels* anta härvid fogat förslag till förordning om upphävande av förordningen den 10 maj 1935 (nr 157) angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar,

dels bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro

enligt Dess nådiga beslut:

BERTIL

Eric Holmqvist

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framläggs förslag till gemensamt mål för verksamheten vid statens skogsföretag. Statens skogsbruk och skogsindustri skall enligt förslaget drivas affärsmässigt och effektivt för att på lång sikt ge bästa möjliga samlade ekonomiska utbyte. Vidare föreslås att en verksstyrelse inrättas för domänverket. För att få till stånd en samordnad ledning av statens skogsföretag bör denna i stort sett vara densamma som styrelsen för Assi. För att göra ett ökat affärsmässigt handlande möjligt föreslås domänverket få utökade befogenheter i fråga om förvaltningen av statens skogar. Vidare föreslås höjda värdegränser vid försäljning av mark utan riksdagens medgivande i varje särskilt fall. Domänverkets rörliga kredit avses få ökat användningsområde. I propositionen föreslås även att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, domänverket skall få besluta om organisationen av domänverket. Beträffande Assi föreslås att nuvarande begränsning av rätten att pantförskriva inteckningar i fast egendom upphävs.

Förslag
till
Förordning
om upphävande av förordningen den 10 maj 1935 (nr 157) angående
grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar

Härigenom förordnas, att förordningen den 10 maj 1935 angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar skall upphöra att gälla vid utgången av år 1968.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 5 april 1968.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.* samt anför.

Inledning

Med uppgift att utreda organisationen av statens skogsförvaltande och skogsindustriella verksamhet tillsattes år 1962 statens skogsföretagsutredning (direktiv se 1963 års riksdagsberättelse, s. 206). Utredningen¹ har den 11 mars 1964 avlämnat betänkandet »Statens skogar och skogsindustrier» (SOU 1964: 7). Efter remiss har yttranden avgetts av justitiekanslersämbetet, riksrevisionsverket, statskontoret, kammarkollegiet, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen, skogsstyrelsen, statens naturvårdsnämnd, arbetsmarknadsstyrelsen, statens avtalsnämnd, generalpoststyrelsen, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen, vidare vissa länsstyrelser i mellersta och norra Sverige, Aktiebolaget Statens Skogsindustrier (Assi), Landsorganisationen i Sverige (LO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges arbetsledareförbund (SALF), Sveriges Industriförbund, Sveriges Skogsägareföreningars riksförbund, Svenska Samernas riksförbund samt Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund.

Utredningen följdes inte av någon omedelbar åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Under år 1967 har frågan om effektivisering och samordning av statens skogsförvaltande och skogsindustriella verksamhet behandlats av en särskild arbetsgrupp inom finans- och jordbruksdepartementen, skogsföretagsbered-

¹ Ledamöter direktörerna J. A. Ericsson och E. J. Severin. Experter generaldirektören E. W. Höjer och direktören J. O. S. Rynell.

†2 *Bihang till riksdagens protokoll 1968. 1 samt. Nr 103*

ningen. Beredningen har redovisat sina överväganden och förslag i en den 15 december 1967 dagtecknad promemoria »Effektivisering och samordning av statens skogsföretag» (Stencil Fi 1967: 16). Över promemorian har efter remiss yttranden avgetts av riksrevisionsverket, statskontoret, kammarkollegiet, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen, skogsstyrelsen, statens naturvårdsverk, arbetsmarknadsstyrelsen, statens avtalsverk, länsstyrelserna i Älvsborgs, Örebro, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, affärsverksutredningen, Assi, Sveriges Industriförbund, Sveriges jordägareförbund, Svenska Samernas riksförbund, Sveriges Skogsägareföreningars riksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF), LO, SR, SACO, SALF samt TCO.

I skrivelse den 27 september 1967 har domänstyrelsen överlämnat förslag till ny organisation för den centrala och regionala administrationen av domänverket. Över förslaget har remissyttranden avgetts av riksrevisionsverket, statskontoret, kammarkollegiet, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens naturvårdsverk, arbetsmarknadsstyrelsen, länsstyrelserna i Malmöhus, Örebro, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Skogsindustriernas Samarbetsutskott, Sveriges Skogsägareföreningars riksförbund, Föreningen Skogsbrukets arbetsgivare, SACO, SR, TCO och RLF. Domänstyrelsen har vidare överlämnat yttranden från vissa överjägmästare, Domänverkets tjänstemannaförening, Domänverkets allmänna SACO-förening och Statsjägmästarnas förening.

Slutligen har domänstyrelsen i skrivelse den 9 oktober 1967 föreslagit vissa ändringar i bestämmelserna om bostadslån, bostadsrättslån och statlig kreditgaranti till fast anställda skogsarbetare. Yttrande häröver har avgetts av riksrevisionsverket, bostadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och Svenska Skogsarbetareförbundet.

Nuvarande ordning

Domänverket. Domänverket är ett affärsdrivande verk. Domänstyrelsen skall enligt instruktionen den 3 december 1965 (nr 846) förvalta den fasta egendom och de övriga tillgångar som hör till domänverkets fond samt förvalta och utöva tillsyn över vissa andra allmänna skogar. Det åligger vidare styrelsen att vidta åtgärder för att förvärva och avyttra fast egendom för domänfondens räkning. Vissa uppgifter av allmän administrativ natur har efter hand flyttats över på andra myndigheter. Verksamheten har härigenom begränsats till att i huvudsak omfatta förvaltningen av statens skogs- och jordbruksegendomar. Skogsdriften är den helt dominerande verksamhetsgrenen.

Den allmänna inriktningen av domänverkets skogsförvaltande verksamhet anges i förordningen den 10 maj 1935 (nr 157) angående grunder för

förvaltningen av vissa kronoskogar (kronoskogsförordningen). Skogarna skall enligt förordningen vårdas efter regler vilka med tillgodoseende av fordringarna på ett uthålligt skogsbruk och en i möjligaste mån jämn avverkning åsyftar högsta möjliga avkastning i pengar (2 §). I övrigt innehåller förordningen bestämmelser om bl. a. utsyning före avverkning, sättet för försäljning av virke m. m. samt avtal om avverkningsrätt eller upplåtelse av annan särskild nyttjanderätt (3—5 §§). Tillämpningsföreskrifter till förordningen får meddelas av domänstyrelsen (6 §).

Den *ekonomiska handlingsfriheten* inom domänverket begränsas av en rad restriktioner. I fråga om finansieringen av domänverkets verksamhet gäller att verket med egna inkomster skall bestrida sina driftsutgifter. Kungl. Maj:t fastställer årligen efter förslag av verket driftstat för detta. Denna tar upp dels de beräknade inkomsterna från virkesförsäljning m. m., dels de beräknade administrationskostnaderna, kostnaderna för att tillgodogöra sig virkesavkastningen och avsättning till förnyelsefonden samt beräknat överskott.

Förnyelsefondens medel används till bl. a. skogsvårdsåtgärder, skogsdikning och skogsbilvägbyggnad. Reglerna för avsättning till fonden fastställdes av 1950 års riksdag (prop. 27, JoU 3, rskr 54). Bestämmelserna innebär att innan överskottsmedel levereras in till statsverket skall viss procent av domänverkets bruttointäkt av skogsbruket avsättas till fonden. Det ankommer därvid på Kungl. Maj:t att fastställa procentsatsen. Fram t. o. m. år 1966 var den 12 % och sedan år 1967 är den 10 %. Den 31 december 1966 uppgick förnyelsefonden till 54 milj. kr.

Enligt instruktionen skall överskottet i princip levereras in till statskassan. Domänverkets rätt att placera medel på räntebärande bankkonto är liksom för andra myndigheter begränsad genom kungörelsen den 8 juni 1951 (nr 453) om skyldighet för medelsförvaltande statliga myndigheter m. fl. att i vissa fall anlita riksbanken, postgirorörelsen eller Sveriges Kreditbank aktiebolag.

Till skillnad från övriga affärsdrivande verk får domänverket inte något tillskott för investeringar över statsbudgeten. Verkets *kreditbehov* tillgodoses med rörelsekapitalet på 22 milj. kr. och genom att tillgängliga medel i markfonden och förnyelsefonden får disponeras, men främst genom tillgång till rörlig kredit i riksgäldskontoret. Denna uppgår f. n. till 130 milj. kr.

Domänverkets *omsättning* steg från 309 milj. kr. år 1957 till 412 milj. kr. år 1966. De löpande intäkterna av virkesrörelsen ökade under samma period från 288 till 382 milj. kr. Samtidigt ökade försäljningsvolymen från 6,7 till 7,5 milj. m³sk. Försäljningspriserna i kr. per m³sk ligger f. n. på ungefär samma nivå som år 1955. De ökade intäkterna beror till största delen på ökade uttag och en förskjutning från försäljning av rotposter mot upparbetade sortiment. Av det sålda virket levereras ca 35 % till Assi, som är domänverkets största kund.

I fråga om *förvaltningen av statens domäner* gäller särskilda bestämmelser. Under domänverkets fond (domänfonden) redovisas det statskapital som förvaltas av domänverket. Enligt bokslutet för år 1966 tas domänfondens kapital upp på följande poster:

Fastigheter		329 240 147
Naturvårdsfonden		971 497
Inventarier		1
Aktier		
Hjälmare kanal och Slussverks AB	3 352 206	
AB Jäders bruk	11 386 000	14 738 206
Markfonden		
Kontant	10 378 747	
Fordringar	10 171 985	20 550 732
Flottledsfonden		1 744 027
Rörelsekapitalet		22 000 000
		<hr/>
	Summa kr.	389 244 610

Domänfondens fastigheter har tagits upp med 1937 års utgående huvudboksvärde som grundvärde med tillägg eller avdrag för de förändringar genom köp, försäljningar och överlåtelser av fastigheter, som inträffat efter den 1 januari 1938. Taxeringsvärdet för domänfondens fastigheter uppgick den 31 december 1966 till 1 581,3 milj. kr. varav för jordbruksdomänerna 216,3 milj. kr.

De grundläggande reglerna för domänverkets markinköp fastställdes genom beslut av 1911 och 1912 års riksdagar (prop. 1911: 214, JoU 112, rskr 216 och prop. 1912: 200, JoU 104, rskr 264). Dessa beslut innebär att markfondens tillgångar, som i huvudsak uppkommit genom försäljning av fastigheter som redovisas under domänfonden, får disponeras av Kungl. Maj:t för inköp av skogsmark och för skogsbörd tjänlig mark samt för inlösen av vissa ströängar. I överensstämmelse härmed gäller enligt de av riksdagen (prop. 1945: 157, JoU 35, rskr 261) antagna grunderna för försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. att köpeskillingen, efter avdrag av utgifter för försäljningen, skall ingå i markfonden för att användas till inköp av nämnda slag. Bestämmelserna härom återfinns i 14 § förordningen den 25 maj 1945 (nr 262) angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m.

Domänstyrelsen får numera under vissa förutsättningar besluta om förvärv från lantbruksnämnd av mark, som är taxerad som jordbruksfastighet, om köpeskillingen ej överstiger 100 000 kr. Styrelsen har vidare bemyndigande att generellt besluta om köp av skogsmark då köpeskillingen för objektet i dess helhet ej överstiger 100 000 kr. Styrelsen får även besluta om s. k. avtalsbyten av skogsmark mellan staten och andra skogsägare. Som förutsättning härför gäller att förvärvet eller markbytet tillstyrkts av

lantbruksnämnd eller lantbruksstyrelsen samt i förekommande fall av fastighetsbildningsmyndighet.

Enligt 77 § regeringsformen krävs riksdagens samtycke för försäljning och förpantning m. m. av staten tillhörig fast egendom. Riksdagen har emellertid sedan många år för ett budgetår i sänder bemyndigat Kungl. Maj:t att utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall inom vissa värdegränser besluta om försäljning av statens fasta egendom. Efter beslut av 1967 års riksdag (prop. 99, JoU 23, rskr 279) gäller för innevarande budgetår att Kungl. Maj:t får besluta om försäljning av staten tillhörig fast egendom, som förvaltas av bl. a. domänstyrelsen, då egendomens taxeringsvärde eller, om sådant värde ej finns, saluvärde uppgår till högst 500 000 kr. Kungl. Maj:t får delegera beslutanderätten om nyss nämnda värden uppgår till högst 300 000 kr. Fr. o. m. den 1 januari 1968 gäller att Kungl. Maj:t utan begränsning får besluta om markförsäljning till kommun för samhällsbyggnadsändamål. Beslutanderätten får delegeras till domänstyrelsen då förut angivna värden ej överstiger 1 milj. kr. Ärende om försäljning av mark ovanför odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län samt inom de s. k. renbetesfjällen i Jämtlands län skall prövas av Kungl. Maj:t. Detta beror på de särskilda rättigheter som tillkommer samerna.

Domänverket förvaltar bl. a. mark, som har upplåtits med nyttjanderätt och servitut. Dessa upplåtelser regleras av ett stort antal särskilda författningar. Bestämmelserna medför i betydande utsträckning förpliktelser för domänverket utöver vad den generella lagstiftningen om arrenden och nyttjanderätt kräver.

På staten tillhörig mark är naturvårdslagen tillämplig. I samband med att statens naturvårdsnämnd kom till år 1963 (prop. 71, JoU 11, rskr 139) inrättades under domänfonden en särskild delfond, naturvårdsfonden, under vilken naturvårdsobjekt i statens ägo skall redovisas. För skötseln av naturvårdsobjekt under nämnda fond och av nationalparkerna utgår ersättning till domänverket från anslaget Naturvård: Kostnader för vård och förvaltning av naturvårdsobjekt. Vidare har domänverket enligt Kungl. Maj:ts anvisningar år 1909 inrättat och påtagit sig skötseln av ett stort antal s. k. domänreservat och skyddade föremål. Den 1 januari 1967 fanns ca 800 domänreservat omfattande 55 000 ha och lika många skyddade föremål. Skötseln bekostas i princip av driftsmedel. Överföring pågår av vissa domänreservat till naturvårdsfonden.

När det gäller *organisationen* åtnjuter de affärsdrivande verken en större frihet än administrativa myndigheter. Detta kommer främst till uttryck genom rätten att inrätta tjänster och att finansiera dem med verkets driftsmedel. Riksdagens beslut behövs emellertid för att inrätta ordinarie och extra ordinarie tjänster som chef för myndighet samt ordinarie och extra ordinarie tjänster i lägst lönegrad C 1. Övriga tjänster inrättas av Kungl. Maj:t med möjlighet att delegera beslutanderätten (prop. 1966: 1 bil. 2 s.

23). Affärsverken kan enligt kungörelsen den 3 december 1965 (nr 915) om inrättande av vissa statligt reglerade tjänster m. m. (ändrad senast 1966: 74) inrätta extra ordinarie tjänster på löneplan A och t. o. m. lönegrad 4 på löneplan B samt extra tjänster t. o. m. lönegrad 5 på löneplan B.

Frågor rörande organisationen av domänverkets central- och regionalförvaltning prövas av riksdagen. Beslut om indelningen i revir och bevakningstrakter har med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1967 bil. 11 s. 111, JoU 1 s. 30, rskr 9) delegerats till domänverket.

Chef för domänverket är en generaldirektör. Han beslutar ensam i fråga i vars prövning han deltar. Hos styrelsen finns en överdirektör, som är generaldirektörens ställföreträdare. Efter särskilt beslut av generaldirektören inträder överdirektören i dennes ställe vid behandlingen av vissa ärenden eller ärendegrupper. I disciplinmål beslutar generaldirektören gemensamt med överdirektören, försäljningschefen, byråcheferna och förste domänfiskalen.

Styrelsen är uppdelad på sju byråer, nämligen försäljningsbyrån, första skogsbyrån, andra skogsbyrån, skogstekniska byrån, jordbruksbyrån, kameralbyrån och personalbyrån samt ett domänfiskalskontor. Vid sidan av byråorganisationen finns en avdelning för naturvård och fritidsverksamhet samt generaldirektörens sekretariat.

I fråga om de olika enheternas verksamhet och organisation gäller i huvudsak följande.

Försäljningsbyrån svarar för bl. a. frågor om försäljning och leverans av virke, virkesmätning samt flottning. Första och andra skogsbyrån har i norra resp. södra Sverige hand om frågor i samband med den egentliga skogsförvaltningen, t. ex. anslagsbehov, avverkningskvantiteter, skogsvård och vissa nyttjanderätter. Till första skogsbyrån hör en skogsvårdsavdelning för skogsföryngrings- och beståndsvårdsfrågor. Inom skogstekniska byrån handläggs ärenden angående köp, försäljning och byte av fast egendom, lantmäteri-frågor och fastighetsredovisning o. d. Inom byrån handläggs även frågor om vägbyggnader och skogsindelning. Jordbruksbyrån svarar för ärenden rörande förvaltningen av statens jordbruksdomäner såsom anslagsfrågor, vissa nyttjanderätter samt köp och försäljning av jordbruks-egendomar. Byrån handlägger vidare, genom ett särskilt byggnadskontor, tekniska byggnadsfrågor och domänstyrelsens lokalfrågor. Kameralbyrån har hand om domänverkets centrala redovisning samt andra frågor av ekonomisk art såsom årsbudget, statistik och revision samt kontorsorganisationen inom verket. Personalbyrån handlägger personaladministrativa frågor, arbetsmarknadsfrågor, arbetsavtal, företagsnämnder, företagshälsovård, utbildningsverksamhet m. m. Inom byrån handläggs även frågor rörande rationalisering av virkets tillredning och transport av en arbets- och maskinteknisk avdelning. Domänfiskalskontoret för statens talan i mål och ärenden av rättslig natur, som berör domänverket, samt handlägger juridiska frågor

i övrigt. Avdelningen för naturvård och fritidsverksamhet handlägger ärenden angående jakt, fiske, naturvård och fritidsverksamhet. Generaldirektörens sekretariat har hand om organisationsfrågor, utredningar och PR-verksamhet.

Den regionala skogsförvaltningen är indelad i elva distrikt. Dessa är i sin tur uppdelade i ett antal revir, f. n. mellan sju och tio per distrikt. Reviren är uppdelade i ett antal bevakningstrakter. Den regionala jordbruksförvaltningen är indelad i fem domänområden.

Distriktens förvaltningskontor ligger f. n. i Växjö, Vänersborg, Linköping, Örebro, Falun, Östersund, Sollefteå, Umeå, Skellefteå och gemensamt för två distrikt i Luleå. Varje distrikt förestås av en överjägmästare. På samtliga distriktskontor finns till överjägmästarens förfogande jägmästarpersonal, teknisk personal, kontorspersonal m. m.

Jordbruksdomänerna, som huvudsakligen är belägna i södra Sverige, förvaltas av de under domänstyrelsen lydande domänintendenterna. Dessa svarar var och en för egendomarna inom ett område, som omfattar en grupp av län och utgör ett domänområde.

AB Statens Skogsindustrier (Assi). Under 1930-talets depression fick domänstyrelsen bemyndigande att köpa in och åter ta upp driften vid ett flertal sågverk för att därigenom främja sysselsättningen. År 1941 bildades AB Statens Skogsindustrier (Assi) varvid den skogsindustriella verksamheten skildes från domänverket. Sedan år 1957 lyder bolaget direkt under Kungl. Maj:t.

Assis verksamhet omfattar sågverksrörelse samt produktion av cellulosa och kemiska produkter, papper och wallboard. Huvuddelen av verksamheten bedrivs i övre Norrland men under senare år har det skett en viss förskjutning så att allt större del av produktionen av sågade trävaror och wallboard sker i Mellansverige.

Då Assi bildades år 1941 valdes aktiebolagsformen bl. a. därför att denna ansågs lämplig för ett företag som skulle drivas affärsmässigt och i konkurrens med andra företag. Syftet med bolagets verksamhet var från början att med utgångspunkt från existerande lokalisering och andra givna betingelser uppnå bästa möjliga ekonomiska resultat.

Den *ekonomiska handlingsfriheten* baseras för Assi som aktiebolag på aktiebolagslagen. I samband med att Assi skildes från domänverket och ställdes direkt under Kungl. Maj:t år 1957, beslöt riksdagen att bolaget inte fick pantförskriva inteckningar i sin fasta egendom i större omfattning än Kungl. Maj:t medgav för viss period.

Möjligheten att pantförskriva inteckningar har utnyttjats så att den här emot svarande låneskulden den 10 november 1967 uppgick till 165,3 milj. kr.

I fråga om *organisationen* kan nämnas att chef för Assi är en verkställande direktör, som inför bolagsstyrelsen är ansvarig för företagets förvalt-

ning. Bolagets styrelse, som tillsätts av Kungl. Maj:t vid ordinarie bolagsstämma, har f. n. sju ledamöter.

Industrialläggningarna utgörs av sågverk på Seskarö, i Båtskärsnäs, Karlsborg och Lövholmen i Norrbottens län, i Horndal i Kopparbergs län, i Skinnskatteberg i Västmanlands län samt i Valåsen och Laxå i Örebro län. Assi har wallboardfabriker i Lövholmen och Skinnskatteberg och sulfatmassfabriker jämte pappersbruk i Karlsborg och Lövholmen. I Horndal har bolaget en till sågverket knuten snickerifabrik.

Under år 1967 har bolaget förvärvat en fabrik i södra England för tillverkning av papperssäckar. Verksamheten bedrivs av dotterbolaget Flexer Paper Sacks Ltd. Under år 1967 har bolaget vidare förvärvat Förenade Well AB.

Assis omsättning ökade under åren 1957—1966 med 184 milj. kr. till 395,8 milj. kr. Det betyder en omsättningsökning på 87 %. Samtidigt ökade produktionen med 80 %. Av sin råvara tar Assi 72 % från domänverket. Under perioden har skett en förskjutning i bolagets produktion mot papper och cellulosa, som år 1966 utgjorde 47 % av nettoleveransvärdet mot 53 % för trävaror, snickerier och wallboard. År 1957 var motsvarande siffror 18 % och 72 %. Rörelseöverskottet efter avdrag för administrations-, forsknings- och pensionskostnader steg från 27 milj. kr. år 1957 till 78 milj. kr. år 1965 och var 56 milj. kr. år 1966. En viss nedgång kan väntas för år 1967 för Assi liksom för övriga skogsindustriföretag. Förräntningen på i bolaget sysselsatt kapital var efter kalkylmässiga avskrivningar år 1965 7,8 % och 1966 3,9 %.

Samordning mellan domänverket och Assi. Då Assi år 1957 skildes från domänverket (prop. 117, SU 111, rskr 295) behölls en viss samordning mellan företagen. Bl. a. fick domänstyrelsen utse två ordinarie ledamöter och två suppleanter i bolagets styrelse. Dessutom reglerades den viktigaste gemensamma frågan, den statliga skogsindustrins råvaruförsörjning från domänverket, genom ett tioårsavtal om leveranser och priser. I propositionen lämnades en redogörelse för det huvudsakliga innehåll som detta avtal borde ha. Det ursprungliga avtalets giltighetstid utgick år 1967. Ett nytt, likartat avtal har träffats.

Statens skogsföretagsutrednings förslag

Utredningen ansåg att domänverket borde ombildas till ett aktiebolag, AB Statsskogar. Som skäl härför anförde utredningen bl. a. att affärsverksformen var tungrodd. Företagsledningen behövde större frihet i organisatoriska, personalpolitiska och ekonomiska frågor. Utredningen ansåg vidare, att den statliga löneregleringen försvårade rekryteringen av kvalificerad personal. En friare lönesättning och personalpolitik skulle bli möjlig om

verket ombildades till aktiebolag. Bolagsformen skulle vidare underlätta verkets kapitalanskaffning genom självfinansiering och lån på kreditmarknaden. Slutligen ansåg utredningen att den statliga revision, som ett affärsverk är underkastat, var av formell och ej ekonomisk karaktär.

Det föreslagna bolaget skulle mot viss ersättning förvalta statens skogar och markfondens medel liksom även vissa allmänna skogar och nationalparkerna. Målsättningen skulle vara bästa möjliga ekonomiska utbyte enligt regler för uthålligt skogsbruk och såvitt möjligt jämn avkastning.

Domänverkets uppgift på jordbruksförvaltningens område kunde lämpligen flyttas över till lantbruksstyrelsen. Om av AB Statsskogar förvaltd skogsmark skulle ingå i försäljningen av ett jordbruk, skulle bolaget och lantbruksstyrelsen gemensamt träffa avtalet. Därigenom skulle staten uppträda enhetligt på fastighetsmarknaden. Statens inköp av skogsmark genom domänverkets markfond skulle enligt förslaget flyttas över till lantbruksstyrelsen. På grund av jordförvärvslagstiftningen kunde AB Statsskogar endast använda markfonden för köp av mindre områden. Anförtroddes den helt åt lantbruksorganisationen skulle en samordning av de statliga markinköpen åstadkommas.

Förvaltningen av nationalparkerna borde enligt utredningens mening mot ersättning för självkostnaden anförtros åt skogsbolaget. Slutligen borde jaktvården anförtros åt statens naturvårdsnämnd.

För att förbättra den allmänna samordningen mellan AB Statsskogar och Assi förordade utredningen ett gemensamt förvaltningsbolag, AB Skogsintressen, vilket skulle äga aktierna i båda bolagen. Genom förvaltningsbolaget skulle en inre samordning vinnas samtidigt som man kunde bevara varje bolags speciella karaktär. Uppkommande problem skulle kunna lösas ur statsnyttans synpunkter. Vidare borde till Assi föras över en del av domänverkets vinst såsom kompensation för att Assi inte har egna skogar. Därigenom skulle Assis resultat lättare kunna jämföras med andra svenska skogsbolags.

Till betänkandet var fogat *särskilda yttranden* av utredningens experter generaldirektören Höjer och direktören Rynell. Höjer ansåg att utredningsmännen borde ha prövat flera möjligheter för en omorganisation av domänverket. Man borde framför allt invänta en utredning om den s. k. »tredje formen», en statlig typ av företagsform som framlagts av Postutredningen år 1956 i ett expertförslag (SOU 1962: 52, bil. 2). En kollegial styrelse för statens skogsförvaltning förordades. Det var enligt Höjers mening mindre lämpligt att ombilda domänverket till bolag, då dess uppgifter inte kunde anses vara rent affärsmässiga. Att föra över statens skog och mark till ett statligt bolag skulle vara vanskligt. En ombildning till bolag skulle inte väsentligen underlätta verkets finansiering, då verket är helt självfinansierande. Höjer ansåg inte heller att den statliga revisionen var huvudsakligen formellt inriktad, utan menade att den var mera sakbetonad. Vida-

re avvisade Höjer en överflyttning av jordbruksförvaltningen till lantbruksstyrelsen.

I likhet med utredningen fann Höjer att en integration mellan råvaruproduktion och förädlingsverksamhet skulle medföra uppenbara fördelar. De båda företagens olika karaktär och ställning i staten/ägarens och samhällets tjänst skulle emellertid göra det mindre lyckligt att koppla ihop dem i ett gemensamt förvaltningsbolag. Domänverkets uppgift var att förvalta jord och skogar och att tillgodose vissa allmänna samhällsintressen medan Assis uppgift var att driva industriell verksamhet. Assi borde lämpligen på nytt inordnas som ett dotterbolag under domänverket. Utredningens förslag om viss vinstöverföring från skogsbolaget till industribolaget biträdde Höjer i princip.

Rynell ansåg att en ändamålsenlig samordning mellan statsskogarna och den statsägda skogsindustrin borde kunna uppnås utan en sammanslagning till ett företag. Inte heller fann han någon principiell olägenhet eller någon speciell fördel för Assi att statsskogsbruket organiserades i aktiebolagsform, eftersom båda företagen borde drivas efter väsentligen ekonomiska principer.

Enligt Rynells mening hade både domänverket och Assi en sådan storlek att en tämligen självständig organisation för vardera företaget var motiverad. Främst behövdes en samordning på styrelseplanet. Utredningens förslag att inrätta ett gemensamt förvaltningsbolag fann Rynell vara välbetänkt. För att de båda dotterbolagens styrelser skulle få meningsfulla arbetsuppgifter, föreslog Rynell att förvaltningsbolagets styrelse skulle till större delen bestå av ledamöter ur dotterbolagens styrelser.

Eftersom den statsägda skogsindustrins råvarubas primärt är statsskogarna, borde dessa tillgodose statsindustrins behov i den utsträckning som var möjlig och lämplig, varvid de transportekonomiska faktorerna och bolagets möjlighet att skaffa råvara från andra leverantörer skulle beaktas. Prisavräkningen borde syfta till att ge en så riktig bedömning som möjligt av verksamheternas ekonomiska resultat. I anslutning härtill utvecklade Rynell specifika synpunkter på prisavräkningen.

Remissyttrandena

Många av remissinstanserna anmärkte att utredningsmännen inte gått helt förutsättningslöst tillväga. De fann utredningen vag och oklar på många punkter.

Så gott som alla remissinstanser redovisade åsikter om förslaget att om-bild-a domänverket till aktiebolag. Flertalet avstyrkte. *Statskontoret*, *SACO* och *vattenfallsstyrelsen* var positiva till förslaget. De remissinstanser som avstyrkte förslaget ansåg att de olägenheter som affärsverks-

formen hade inte var större än att de med en litet friare organisation skulle kunna övervinnas. I stället borde Höjers förslag om »tredje formen» utredas. Ett vanligt motiv för att avstyrka var även att de värden i skog och mark, som staten skulle avhända sig, var alltför stora för att överlätas till ett bolag. Många tvekade inför de försämrade möjligheterna till insyn och menade att den primära uppgiften för den statliga skogsförvaltningen inte är att gå med vinst. Samhälleliga intressen skulle få det svårt att hävda sig i ett bolag med dess mer kortsiktiga politik, hävdade bl. a. *riksrevisionsverket*, *domänstyrelsen*, *skogsstyrelsen*, *justitiekanslersämbetet* och *Sveriges Industriförbund*. Inte heller kunde remissinstanserna helt dela utredningens åsikt att personalpolitiken skulle underlättas genom en ombildning till bolag. Skickligt folk kunde rekryteras till verket genom kontraktsanställning. Att det skulle vara lättare för ett bolag än för ett affärsverk att avskeda eller placera om människor ansåg t. ex. *TCO* vara föga troligt. De revisionshänsyn som utredningen angivit som ett skäl för en övergång till bolagsform fick föga stöd hos remissinstanserna.

Förslaget att jordbruksförvaltningen skulle flyttas över till lantbruksstyrelsen vann ringa anslutning hos remissinstanserna. *Kammarkollegiet*, *domänstyrelsen*, *lantmäteristyrelsen* m. fl. framhöll, att en ny fastighetsindelning skulle bli svår och dyr att genomföra. Dessutom pekade bl. a. *justitiekanslersämbetet* och *domänstyrelsen* på att staten saknar lagfarter på sin mark. Andra ansåg att utredningens förslag byggde på missuppfattningen att domänverkets nuvarande jordbruksförvaltning inte vilade på ekonomisk grund.

Förslaget om att bolaget skulle sköta nationalparkerna godtogs i allmänhet av remissorganen. Naturvårdande organ pekade på riskerna för konjunkturbetonad nationalparksvård. Man uttryckte även farhågor för att fritidsverksamheten i skog och mark skulle komma på mellanhand om den sköttes av bolaget.

Genom en fastare samordning främst mellan Assi och det föreslagna skogsbolaget, som syftade till att trygga Assis råvaruförsörjning, kunde risk uppstå att många små inlandssågar, som tillsammans är större kunder hos domänverket än Assi, fick sin råvaruförsörjning avsevärt försvårad, påpekade bl. a. *riksrevisionsverket* och *länsstyrelserna i Väster-norrlands* och *Västerbottens län*. Flera remissinstanser ansåg att detta skulle kunna medföra sysselsättningsproblem och att kostnaderna för att lösa dessa sannolikt skulle överstiga vinsterna av att Assi fick sitt råvarubehov tryggt.

En viss vinstöverföring från skogsbolaget till industribolaget var berättigad, ansåg många remissinstanser. I samband härmed påpekade *riksrevisionsverket* och *länsstyrelsen i Väster-norrlands län* att skatteunderlaget

i fattiga skogskommuner skulle komma att minska till förmån för rikare industrikommuner.

Flertalet remissinstanser ställde sig kritiska till förslaget om samordning av företagen. Majoriteten stödde Höjers förslag, att till dess möjligheterna att införa en ny, friare form för statlig förvaltning hade utretts, det var tillräckligt att göra Assi till dotterföretag till domänverket. Assi avstyrkte dotterbolagsförslaget med hänsyn till att industriintressena skulle kunna komma att bli lidande.

Skogsföretagsberedningens förslag

Allmänna utgångspunkter. Beredningen konstaterar inledningsvis att kritiken mot skogsföretagsutredningens förslag varit stark. Kritiken riktas emellertid främst mot förslagets tekniska lösning. Efter det att utredningen lämnades har dessutom vissa omständigheter tillkommit som bör beaktas vid frågans bedömning. Sålunda har antagits en ny jordförvärvslag, som i princip likställer aktiebolag med andra markägarkategorier när det gäller förvärv av skogsmark. Den s. k. tredje företagsformen har i viss mån prövats vid omorganisationen av postverket år 1964. Statsmakterna ansåg då att en vidare utredning av frågan inte var aktuell. Erfarenheterna visar också enligt beredningen, att en effektivisering av verksamheten kan ske inom ramen för affärsverksformen. Domänverket har vidare blivit löst från vissa allmänna uppgifter, såsom tillsynen över jakt- och viltvården i riket.

Beredningen anser, att skäl fortfarande finns för att åstadkomma en effektivisering och samordning av domänverket och Assi. Främsta motivet för att söka nya och effektivare former för samordningen mellan de båda företagen är att staten/ägaren bör ha ett enhetligt mål för verksamheten. I princip kan endast en bedömning av skogsnäringens framtid vara riktig och den måste knyta an till förutsättningarna för att sälja slutprodukterna.

De båda företagen har emellertid enligt beredningen också sidor som inte är gemensamma. Domänverket säljer t. ex. 65 % av sin produktion till andra än Assi. Också andra inkomstkällor än virkesfångsten spelar in i verkets ekonomi. Beredningen anser en företagsfusion f. n. vara olämplig. Motiven för att behålla två helt fristående företagsenheter har emellertid efter hand försvagats. Tillgången till expertis hos det ena företaget bör kunna utnyttjas av det andra. Vissa centrala administrativa rutiner, personalservice etc. kan sannolikt också vara möjliga att samordna. De frågor som är väsentliga för företagets utveckling — och som det naturligen bör ankomma på företagsledningarna att samordna — gäller inriktningen och omfattningen av investeringsverksamheten, kapitalanskaffningen och den långsiktiga finansieringen samt väsentliga frågor beträffande driften och marknadsföringen. Vidare bör genom en samordning av ledningsfunk-

tionerna frågan om domänverkets virkesleveranser till Assi och prissättningen därav kunna lösas på ett smidigare sätt.

Beredningen har utgått från att någon omedelbar ändring av domänverkets företagsform till aktiebolag inte skall vidtas. Den pekar därvid på de svårigheter som är förenade med att föra över statens fastigheter till ett bolag och de konsekvenser som skulle uppkomma beträffande personalens anställningsformer. Härigenom blir inte heller en samordning av de båda företagen genom ett gemensamt förvaltningsbolag möjlig. En återgång till förhållandena före år 1957, då Assi var dotterbolag till domänverket, kan knappast komma i fråga, eftersom den utveckling av företagen som skett sedan dess talar mot en sådan anordning. Beredningen anser, att om domänverkets handlingsfrihet i vissa avseenden utvidgas skulle affärsverksformen ge goda möjligheter till en effektiv förvaltning av statens skogstillgångar.

Assi har att arbeta inom ramen för aktiebolagslagens regler och därmed under lika villkor som enskilda företag. Statsmakterna har dock begränsat bolagets ekonomiska handlingsfrihet vad gäller rätten att pantförskriva den fasta egendomen och i fråga om virkesleveranserna från statsskogarna.

Målet för de statliga skogsföretagens verksamhet. Beredningen konstaterar, att staten har ett direkt ansvar för att naturtillgångarna utnyttjas på ett från samhällets synpunkt rationellt sätt. Skogen är en av dessa tillgångar. En konsekvens av statens ansvar för skogen är den relativt omfattande lagstiftningen på området.

Motiven för staten att driva skogsindustri var ursprungligen statens ansvar för sysselsättningen i övre Norrland. Resurserna för en aktiv arbetsmarknadspolitik har efterhand byggts ut och ansvaret härför har övertagits av arbetsmarknadsverket. Beredningen anser det därför olämpligt att domänverket och Assi vid sidan om arbetsmarknadsverket väger in allmänt sysselsättningspolitiska och näringspolitiska hänsyn i sin förvaltning. Härigenom riskerar man en bristande samordning i statsförvaltningens åtgärder. Beredningen anser att statens skogsföretag i princip bör handla och behandlas som varje annat ansvarskännande företag inom näringslivet. Renodlingen av företagens mål är inte i sig avsedd att resultera i att sysselsättningen minskar utan endast i att ansvaret och kostnaderna för särskilda sysselsättningspolitiska ålägganden skiljs ut. I vissa fall kan statsmakterna vilja ställa upp särskilda krav på de statliga företagen. Det bör då enligt beredningen ankomma på statsmakterna att noga definiera dessa speciella krav. Om exempelvis sysselsättningspolitiska ålägganden eller krav på särskild service skulle förekomma, bör inverkan därav anges vid de framtida resultatbedömningarna. Detta kan ske t. ex. genom en särskild ersättning över statsbudgeten eller genom att i företagets redovisning klart anges hur den extraordinära belastningen påverkar resultatet.

Beredningen framhåller vidare att de statliga företagen inte kan få vissa

bidrag som lämnas till enskilda företag. Den förordar att Assi i detta avseende snarast ges samma möjligheter som ett enskilt aktiebolag. Främst torde frågan gälla möjligheterna till lokaliseringstöd. Frågan om samma rätt för domänverket till stöd för skogliga rationaliseringsåtgärder som gäller för enskilda företag bör prövas av skogspolitiska utredningen.

Beredningen framhåller, att det från statsmakternas synpunkt är rimligt att kräva att alla beslut av vikt, som kan beröra antingen domänverket eller Assi eller båda företagen, fattas med sikte på att uppnå totalt sett den bästa lönsamheten. Det bör vara främst på längre sikt som lönsamheten bedöms, men också ett rimligt årsresultat bör kunna begäras.

På de angivna grunderna föreslår beredningen följande *gemensamma mål för verksamheten vid domänverket och Assi*.

Målet för domänverkets och Assis verksamhet är att — under vederbörligt hänsynstagande till de speciella krav som kan föreskrivas av ägaren/staten — på sikt åstadkomma bästa samlade ekonomiska utbyte av verksamheterna. Därvid skall även ett rimligt årligt resultat kunna presteras.

Av betydelse vid utformningen av *målet för domänverkets verksamhet* är övergången till en alltmer affärsmässig inriktning av verksamheten genom att administrativa uppgifter flyttas över till andra myndigheter. Vid sidan om affärsdriften återstår numera endast nationalparker och naturreservat i statens ägo samt vård och tillsyn av ett mindre antal allmänna skogar.

En godtagbar lönsamhet inom skogsbruket torde inte kunna uppnås enbart genom rationalisering av arbetsprocessen. Även strukturella förändringar kommer att bli nödvändiga. Marker med svaga biologiska och avverkningsekonomiska produktionsförutsättningar, där en lönsam drift inte kan upprätthållas annat än i ett gynnsamt marknadsläge, kan enligt beredningen övergångsvis behöva läggas utanför avverkningsprogrammet utan att därför skogsproduktionen äventyras på längre sikt. I strukturförändringarna måste vidare ingå ökade ansträngningar att förbättra ägoarronderingen.

På grund av sin karaktär av producerande skogsbruk måste svenskt skogsbruk drivas med en högre investeringsnivå än flertalet konkurrentländers. Om man skall kunna uppnå önskat resultat för statsskogarna måste ett skärpt företagsekonomiskt betraktelsesätt anläggas. Detta är även ett samhällsintresse på grund av skogsnäringens betydelse för landet.

Mot bakgrund härav och med kravet på effektivitet som främsta motiv finner skogsföretagsberedningen — i likhet med statens skogsföretagsutredning — det lämpligt att målsättningen för statsskogsbruket ges en strikt ekonomisk inriktning. De samhällsintressen, som bör komma till uttryck i målsättningen, skall vara desamma som gäller eller kommer att gälla för övriga skogsägarkategorier. Beredningen vill för domänverket uttrycka detta i ett krav på uthålligt skogsbruk.

Statsskogsbruket bör sålunda inriktas mot ett gott ekonomiskt utnyttjande av skogsinnehavet samtidigt som kravet på uthålligt skogsbruk skall tillgodoses. Enligt beredningen skall uthålligt skogsbruk bedrivas på domänverkets mark där detta är biologiskt möjligt. Slutavverkning skall endast få ske på marker, där en godtagbar föryngring kan erhållas. Under perioder då man inte får täckning för avverknings- och reproduktionskostnader inom ett område skall detta utan att man ger upp kravet på uthålligt skogsbruk övergångsvis kunna läggas utanför avverkningsprogrammet. I de fall olika drifts- och investeringsalternativ kan komma i fråga skall räntabilitetsberäkningar så långt möjligt vara vägledande.

En del av det fastighetsinnehav, som domänstyrelsen förvaltar, används inom ramen för affärsdriften i begränsad utsträckning till annat än skogsbruk, t. ex. för jordbruk, jakt, fiske eller fritidsändamål. Målsättningen bör lämna utrymme även för detta slags markutnyttjande, men även i sådana fall skall det strikt ekonomiska kravet vara vägledande.

Skogsföretagsberedningen föreslår följande målformulering för statsskogsbruket.

Domänverket skall med sikte på gott ekonomiskt utnyttjande förvalta den fasta egendom och de övriga tillgångar, som hör till domänverkets fond eller i övrigt ansluter till verkets rörelse, samt förvalta och utöva tillsyn över vissa andra allmänna skogar. Det statliga skogsbruket skall drivas uthålligt, affärsmässigt och effektivt, ytterst syftande till största möjliga långsiktiga bidrag till det ekonomiska utbytet av den statliga skogsföretagsgruppen.

Beredningen finner det naturligt när det gäller *målet för Assis verksamhet* att verksamheten inom överskådlig tid kommer att ha sin tyngdpunkt inom skogsindustrin samt att en fortsatt integration och utveckling kommer till stånd. Vid en integration framåt bör även andra produkter än sådana som har trä som råvara kunna komma i fråga.

Trots det strukturella arv Assi fått bör i målet för bolagets verksamhet ingå en ambition att utveckla verksamheten i den takt som — med hänsyn till världsmarknadsläget och andra faktorer — generellt kan vara möjligt för svensk skogsindustri. Bolaget skall därvid vara obundet vid valet av industriplats samt ha möjligheter att på normalt sätt anlita kapitalmarknaden. Från ägarens synpunkt bör samma krav ställas på bolaget i fråga om effektivitet och affärsmässighet som på andra företag av likartad struktur och storlek.

Beredningen föreslår följande formulering av målet för Assis verksamhet.

Assi skall ha som en huvuduppgift att tillverka och sälja skogsindustriprodukter. Assis verksamhet skall bedrivas affärsmässigt och effektivt. Målet för bolaget skall vara att ge bästa möjliga ekonomiska utbyte på sikt, ytterst syftande till största möjliga långsiktiga bidrag till det ekonomiska utbytet av den statliga skogsföretagsgruppen.

Ekonomiska befogenheter m. m. Domänverket har liksom övriga affärsdrivande verk en rad begränsningar i sin ekonomiska handlingsfrihet. Problemen borde därför studeras horisontellt för alla verken samtidigt. En sådan undersökning gör den pågående affärsverksutredningen. Med hänsyn till den speciella marknadssituation, som domänverket arbetar i, torde emellertid dess verksamhet endast i begränsad omfattning beröras av affärsverksutredningens förslag.

Som aktiebolag har Assi formellt fri handlingsrätt inom aktiebolagslagens ram. Statsmakterna har som tidigare berörts funnit skäl att ålägga företaget vissa särskilda restriktioner.

Beredningen anser att båda företagen principiellt bör, inom ramen för de mål statsmakterna anger för dem, ha största möjliga ekonomiska handlingsfrihet. Båda företagen arbetar i konkurrens med enskilda företag. Det är därför viktigt att staten/ägaren också ger dem möjlighet att ta upp denna konkurrens på lika villkor. Om affärsverksformen för domänverket skall ses som ett alternativ till bolagsformen får den inte innefatta besvärande begränsningar i det affärsmässiga handlandet.

Som berörts i det föregående skall *domänverket* i princip leverera in hela sitt överskott till statskassan. Om en balansering av överskottsmedel tillåts samtidigt som kravet på självfinansiering behålls, skulle verket enligt beredningen få rådrum för större och annorlunda periodiserade investeringar.

Enligt beredningen bör verkets rätt att förvärva mark i fortsättningen inte vara begränsad till markfondens kapital. Om domänverket i framtiden får väsentligt större ekonomisk handlingsfrihet vid köp och försäljning av mark samt vid dispositionen av eventuella balanserade medel är det enligt beredningens uppfattning naturligt att statsmakterna får en garanti mot att det statskapital som fastigheterna utgör minskas. Beredningen föreslår därför, att den nuvarande markfonden avvecklas och att i dess ställe inrättas en investeringsfond, till vilken försäljnings- och liknande inkomster från den nuvarande domänförmögenheten förs. Denna investeringsfond, som enbart bör fungera som en bokföringstitel, bör få användas för investeringar i fastigheter eller andra tillgångar med en varaktighet av minst tio år. Genom avsättningar till värdeminskningsskonto för investeringar med begränsad livslängd bör investeringsfondens kapital hållas intakt.

Balanserade överskottsmedel eller medel från andra källor än det befintliga domänkapitalet bör föras samman i en dispositionsfond. Verket bör ha full frihet att använda sådana medel, oavsett om de är placerade i mark eller andra tillgångar. Den nuvarande begränsningen av rätten att placera medel på räntebärande bankkonto bör avvecklas.

I fråga om domänverkets kreditbehov finner beredningen det olämpligt att f. n. gå ifrån nuvarande system med rörlig kredit i riksgäldskontoret. Den rörliga krediten bör dock inte vara bunden till några särskilda typer

av medelsbehov eller transaktioner. Krediten är f. n. 130 milj. kr. Beredningen föreslår med hänsyn till det vidgade användningsområdet att den höjs till 200 milj. kr. Kungl. Maj:t bör besluta hur stor del av detta belopp som bör ställas till domänstyrelsens förfogande. Eftersom frågan om affärsverkens kreditförsörjning är föremål för överväganden inom affärsverksutredningen, bör förslaget att grunda verkets lånebehov endast på rörlig kredit ses som ett provisorium i avvaktan på utredningens förslag.

Beredningen anser vidare, att domänverket skall ha rätt att förvärva aktier i bolag eller att för särskilda ändamål bilda aktiebolag. Detta innebär också att olika typer av samarbete med Assi bör kunna ske i gemensamt ägda dotterbolag. Om markförvärv sker genom aktieköp i markägande bolag bör en indirekt belåning kunna förekomma.

Beredningen förutsätter att medel skall kunna föras över från verket till Assi och tvärtom. Kapitaltransaktionerna skulle få formen av bidrag eller lån. Lånegivningen kan emellertid vid gällande författningsregler beträffande statsupplåningen endast ske från domänverket till Assi.

Domänverkets möjligheter att anpassa sin organisation till ändrade förhållanden bör utsträckas väsentligt. Med den ledningsform och med den strikta ekonomiska målsättning beredningen föreslår finns starka skäl att i detta avseende jämställa verket med ett aktiebolag. Domänverket bör få befogenhet att inrätta extra ordinarie tjänster inom hela löneplansområdet. Riksdagens bemyndigande till detta bör inhämtas. I fråga om ordinarie tjänster finns däremot inte tillräckliga skäl för att man skall lämna nuvarande regler. Beredningen förordar dock att när vakanser uppkommer extra ordinarie tjänster eller extra tjänster inrättas för att ersätta de ordinarie. I fråga om kontraktsanställning föreslår beredningen att ett generellt bemyndigande lämnas domänverket att använda denna anställningsform efter hörande av kontraktsdelegationen. Kungl. Maj:t bör vidare inhämta riksdagens bemyndigande att medge verket att vidta lämpliga förändringar i distriktsindelningen och centralförvaltningens huvudorganisation. Beslut som avser väsentliga organisatoriska förändringar bör fattas av verksstyrelsen.

En konsekvens av beredningens förslag om ökad ekonomisk handlingsfrihet för domänverket är att driftskostnadsstat i fortsättningen inte bör fastställas. Verkets ekonomiska utveckling kommer självfallet att uppmärksam följars inom vederbörande departement. Årsredovisning, verksamhetsberättelse och övriga rapporter bör överlämnas till Kungl. Maj:t på sätt som senare får bestämmas.

Enligt förarbetena till jordförvärvslagen bör staten kunna förvärva skogsmark på samma villkor som övriga skogsägarkategorier. Beredningen anser att detta principiella ställningstagande bör beaktas i bestämmelser om ordningen för markförvärv. Vidare bör de särskilda beslut av riksdagen som tidigare krävts inte längre behövas i fråga om markförvärv, som sker genom

att alla aktier i ett markägande företag övertas av domänverket. Även om jordförvärvslagen inte är tillämplig på statens förvärv, anser beredningen, att kompetensfördelningen mellan Kungl. Maj:t och domänstyrelsen i markförvärvsfrågor bör regleras analogt med jordförvärvskungörelsens bestämmelser om juridiska personers förvärv av fast egendom. Beredningen föreslår därför att domänstyrelsen får besluta om förvärv av fast egendom som är taxerad som jordbruksfastighet, om egendomens värde är högst 100 000 kr. Om ändring sker i värdegränsen i jordförvärvskungörelsen bör Kungl. Maj:t besluta om motsvarande ändring i domänstyrelsens beslutanderätt. Liksom hittills bör domänstyrelsen ha rätt att besluta om avtalsbyten mellan staten och andra markägare.

Som en förutsättning för att domänstyrelsen skall kunna fatta definitivt beslut om markförvärv eller markbyte bör gälla att åtgärden tillstyrkts av vederbörande lantbruksnämnd eller, om ärendet kommit under lantbruksstyrelsens prövning, av denna myndighet. Däremot är det enligt beredningens mening inte längre nödvändigt att kräva särskild tillstyrkan av fastighetsbildningsmyndigheten, eftersom överlantmätaren numera ingår som ledamot i lantbruksnämndernas strukturdelegationer.

Förvärv av mark, som inte är taxerad som jordbruksfastighet, torde endast bli aktuellt i mycket begränsad omfattning. Om sådant förvärv bör domänstyrelsen få besluta utan någon begränsning. Eftersom markförvärv genom köp av aktier i ett markägande bolag ej faller under jordförvärvslagen bör det inte heller råda någon inskränkning i domänstyrelsens handlingsfrihet vid sådana köp.

Beredningen anser vidare att domänstyrelsen skall få ökade befogenheter vid försäljning av mark även för annat ändamål än samhällsbyggnad. Den dominerande delen av sådana försäljningar är överlåtelse av jordbruks-egendom till arrendatorer och försäljning av skogsmark som ett led i rationalisering av kombinerade jord- och skogsbruksfastigheter. Domänstyrelsen bör få befogenhet att generellt besluta om försäljning av fast egendom om taxeringsvärdet, eller, om taxeringsvärde inte finns, saluvärdet uppgår till högst 1 milj. kr. Beredningen anser dock att begränsningen i rätten att försälja mark ovan odlingsgränsen bör kvarstå. Emellertid bör i lämpligt sammanhang, förslagsvis i anslutning till att man tar ställning till rennärings-sakkunnigas förslag, en översyn göras för att förenkla de förvaltningsföreskrifter som gäller för statens mark i lappmarkerna.

Domänstyrelsen har att vid markförsäljning ta speciella hänsyn till naturvårdsintressen. Som tidigare berörts föreslår beredningen att domänverkets rörelse inte belastas med extra kostnader för att tillgodose speciella samhällsintressen. Detta leder till att mark under domänstyrelsens förvaltning, som bör skyddas och vårdas särskilt till följd av naturvårdslagens bestämmelser, antingen bör föras över till naturvårdsfonden eller beläggas med föreskrifter enligt naturvårdslagen. Ersättning för intrång på grund av

bestämmelser enligt naturvårdslagen bör då kunna utgå till domänverket efter samma normer som till andra markägare. Beredningen ifrågasätter om inte naturvårdsfonden bör bli en självständig fond, som förvaltas av statens naturvårdsverk.

Domänverket skall vid sina markförsäljningar även ta hänsyn till kulturhistoriska och antikvariska intressen. Lagstiftningen på detta område utreds f. n. av särskilda sakkunniga. Beredningen har utgått från att man i samband härmed kommer att beakta de extra belastningar för domänverket som beror på att sådana objekt skall skyddas särskilt.

Överföring av mark från domänfonden till andra myndigheters förvaltning kräver f. n. oavsett markområdets storlek beslut av Kungl. Maj:t. Beredningen förutsätter att en prövning av delegeringsbestämmelserna kommer att ske i annat sammanhang.

Beredningen har inte haft möjlighet att i detalj gå igenom bestämmelserna för upplåtelse av nyttjanderätt och servitut. Då resultatet av arrendelagsutredningens arbete föreligger bör en översyn komma till stånd av samtliga bestämmelser som reglerar nyttjanderätts- och servitutsupplåtelser av mark, som förvaltas av domänstyrelsen.

I fråga om restriktionerna för *Assi* pekar beredningen på att företagsformsutredningen i sitt principbetänkande (SOU 1960: 32) gick ut från att samma effektivitetskrav skulle ställas på statliga och enskilda bolag. De statliga bolagen borde därför inte sättas i vare sig bättre eller sämre ställning än de enskilda, utan få möjligheter att arbeta under samma villkor som dessa. Den särskilda frågan om *Assis* rätt att pantförskriva egendom tog utredningen inte upp till prövning. Någon liknande restriktion torde inte förekomma inom andra statliga affärsbolag. Beredningen föreslår därför att föreskriften om tillstånd till pantförskrivning av inteckningar upphävs.

Lönsamhetskraven. För att få möjligheter att höja lönsamheten har beredningen föreslagit att företagens ekonomiska handlingsfrihet ökas, och att detaljanvisningar ersätts med effektivitetskrav.

Begreppet effektivitet anser beredningen väsentligen kunna beskrivas som avkastningen på ägarens insats — kapitalet. Avkastningen är att anse som summan av penningavkastningen och kostnaden för eventuella särskilda krav som statsmakterna ställt på företagen, t. ex. sysselsättningspolitiska krav. Beredningen konstaterar att det är svårt att definiera vilket kapital ägaren satsat i ett företag. Kapitalbegreppet bör emellertid definieras som befintligt ägarkapital. Det innebär att man i princip bör anse sådant kapital som avskrivet när det tillförts företaget av andra skäl än företagsekonomiska. Med denna utgångspunkt bör i framtiden den av beredningen förordade effektivitetsgrundade målsättningen kunna formuleras.

Beredningen har prövat möjligheten att för *domänverket* objektivt fixera

ett kapitalvärde, som skulle kunna bli basen för ett räntabilitetskrav och som skulle tillåta en jämförelse av domänverket med andra skogsföretag i fråga om avkastning och effektivitet. Att försöka använda fastighetstaxeringsvärdena ligger nära till hands, särskilt eftersom de beräknas enligt en för hela skogsbruket enhetlig metodik. Beredningen har emellertid funnit att fastighetstaxeringsvärdena inte är användbara som utgångspunkt för att fastställa avkastningskravet. Därför har beredningen övervägt att basera avkastningskravet på särskilda beräkningar där domänverkets överskott är utgångspunkt.

Beredningen föreslår att avkastningskravet liksom nu fastställs av Kungl. Maj:t efter hörande av domänstyrelsen, förslagsvis för fem år i taget. Man bör under denna period kunna göra avkastningskravet till föremål för omprövning om väsentliga, inte förutsedda förändringar inträffar. Inbetalningarna till statsverket av den för femårsperioden fastställda avkastningen bör ske efter en fastställd plan med angivna tidpunkter. Dröjer inbetalningen skall ränta fr. o. m. betalningsdagen beräknas på ej inlevererat belopp. I den mån nettoöverskottet överstiger det angivna avkastningskravet förs detta till verkets dispositionsfond. Genom detta arrangemang öppnas en viss möjlighet för verket till resultatutjämnning.

Beredningen pekar på att avkastningskravets storlek blir beroende av de redovisningsformer som kommer att gälla för verket. Om förändringar sker härvidlag — beroende på affärsverksutredningens kommande förslag — måste detta självfallet beaktas. Å andra sidan är det med hänsyn till samordningen med Assi naturligt att avkastningens relativa storlek anpassas till detta företag snarare än till övriga affärsverk.

Under första tiden av sin verksamhet lämnade Assi utdelning på sina aktier men efter år 1956 har så ej skett. Vid den tidpunkten hade bolaget ett aktiekapital på 44 milj. kr. Finansieringen av verksamheten har i övrigt skett med lånemedel och rörelseöverskott. Aktiekapitalet har höjts efter hand och uppgår sedan år 1962 till 260 milj. kr.

En viktig anledning för staten att engagera sig i skogsindustriell verksamhet var att främja sysselsättningen, speciellt i Norrbotten. Detta har givit Assi-industrierna en lokalisering som för betydande delar av verksamheten innebär en särskild kostnadsbelastning vid jämförelse med flertalet skogsindustriföretag av motsvarande storlek. Därjämte saknar Assi, i motsats till vad som är regel för svensk skogsindustri i övrigt, naturtillgångarna skog och vattenkraft. Dessa förhållanden måste rimligtvis påverka avkastningens storlek, samtidigt som de påverkat kapitalbildningen i bolaget.

Det finns således enligt beredningens mening anledning att reducera det belopp till vilket avkastningskravet skall knytas, så att det motsvarar endast en del av aktiekapitalet. Beredningen finner överslagsvis att den förräntningspliktiga delen av aktiekapitalet tills vidare skulle kunna sättas till ca

hälften av aktiekapitalet. Det bör ankomma på aktieägarens representant att i samråd med bolaget närmare precisera beloppet. Avkastningens storlek skall närmast anses vara ett uttryck för statsmakternas förväntningar på sikt i fråga om bolagets lönsamhet. Det ankommer sedan på bolagets styrelse att föreslå hur det uppkomna överskottet skall disponeras i form av utdelningar och fonderingar. Detta förslag skall sedan godkännas av bolagsstämman.

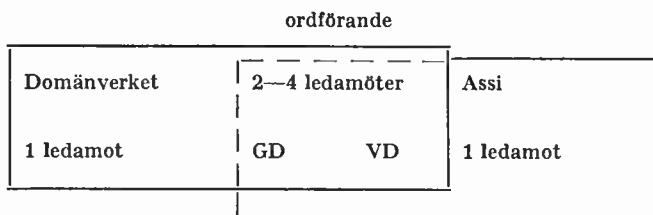
Samordnad ledning. En förutsättning för förslaget anser beredningen vara att statsmakterna skall kunna delegera väsentliga beslut som berör de statliga skogsföretagen och deras inbördes förhållanden. Mot denna bakgrund tar beredningen upp frågan om samordningen av ledningsfunktionerna.

Assi har, som framgår av det föregående, f. n. en styrelse på sju ledamöter. Domänverket är — till skillnad från övriga statliga affärsverk — en enrådlig myndighet. Enligt beredningens mening bör emellertid en lekmanastyrelse inrättas för domänverket. Detta finner beredningen vara motiverat bl. a. genom att det möjliggör ett tillskott av kunskap och erfarenhet från olika områden. Endast de stora och principiellt väsentliga frågorna bör behandlas i styrelsen. Härtill kommer att styrelsen bör kunna bli ett viktigt forum för samordningen mellan de båda skogsföretagen.

Beredningen diskuterar flera olika lösningar till en samordning av företagens ledning. Man finner därvid att ett system med två identiska styrelser uppfyller alla krav på reellt inflytande hos medlemmarna i samordningsfrågor. För att domänverkets styrelse skulle vara likartad med flertalet andra affärsverks styrelser borde generaldirektören vara ordförande i verksstyrelsen. Praktiska skäl talar emellertid för att man i detta speciella sammanhang frångår praxis och att för bägge styrelserna utses samma ordförande, som inte bör ha någon särskild anknytning till det ena eller det andra företaget.

Beredningen anser emellertid att man kan vinna vissa fördelar med inte helt identiska styrelser. Härigenom får olika särintressen hos de båda enheterna mera självständiga företrädare. Detta bör enligt beredningens mening främja den interna styrelsediskussionen.

Sambandet mellan de båda styrelserna belyser beredningen med följande skiss.

Både generaldirektören i domänverket och verkställande direktören i Assi bör ingå i kretsen av gemensamma styrelseledamöter. Denna krets består i övrigt av ordföranden samt 2—4 ledamöter. Vidare bör överdirektören i domänverket ingå i domänverkets styrelse eftersom han i vissa frågor beslutar i stället för generaldirektören samtidigt som han är generaldirektörens ställföreträdare. I båda styrelserna bör utses fyra suppleanter. Det bör övervägas om inte vice verkställande direktören i Assi bör ingå som suppleant i styrelsen för Assi.

En fråga som hör intimt ihop med ledningsfunktionerna är revisionen av verksamheterna. Revisionen av Assi sker i överensstämmelse med aktiebolagslagen. Den utförs f. n. av tre revisorer varav en skall vara auktoriserad. Revisionen av domänverket utförs dels av riksdagens revisorer, som har rätt till sakgranskning av verkets skötsel, dels av riksrevisionsverket, som gör både en mer kameralt inriktad revision och en sakrevision.

Av säkerhetsskäl föreskriver aktiebolagslagen att bland ett dotterbolags revisorer en eller flera revisorer skall rekryteras från moderbolagets revisorer, om detta är möjligt. Även om ett dotterbolagsförhållande inte existerar eller föreslås mellan domänverket och Assi, kan det tänkas att det i en framtid kan förekomma transaktioner liknande dem som förekommer mellan koncernbolag. Beredningen påminner därför om att Assis revisorer med stöd av offentlighetsprincipen har rätt att granska domänverkets verksamhet. Skulle det på grund av sekretessbestämmelserna för verket inte vara möjligt för Assis revisorer att på denna väg få ta del av allt material, som rör transaktioner med Assi, bör man överväga ett speciellt tillstånd.

Val av revisorer i eventuella framtida dotterbolag till domänverket bör ske med hänsyn till dessa synpunkter.

Beredningen föreslår, att ställning snarast möjligt tas till den framtida förläggningen av domänstyrelsen och Assi och att därvid en samförläggning sker av de båda företagen. Beslut i frågan om Assis förläggning fattas av bolagets styrelse.

Förslagets genomförande. Beredningen har den uppfattningen att dess förslag bör genomföras så snart som möjligt. Den särskilda verksstyrelsen för domänverket bör enligt beredningen tillsättas per den 1 juli 1968. Förslaget om ny organisation för verket har förutsatts gälla från denna tidpunkt.

De ekonomiska restriktionerna för verket bör enligt beredningen också i allmänhet kunna lösas upp den 1 juli 1968. I den mån omläggningarna av den ekonomiska redovisningen blir besvärliga att företa per denna tidpunkt bör dessa kunna göras vid bokföringsårets utgång. I vissa fall innebär beredningens förslag att ytterligare omläggningar kan ske senare.

Beträffande Assi bör upplösningen av de gällande restriktionerna kunna ske så snart riksdagen tagit ställning till frågan. De förändringar i Assis

styrelse, som kan bli aktuella, bör vidtas vid den ordinarie bolagsstämman i maj/juni 1968.

Remissyttrandena

Remissinstanserna ansluter sig allmänt till såväl beredningens principiella ställningstagande för en strikt ekonomisk målsättning och en vidgad handelsfrihet för statens skogsföretag som förslaget till samordning av företagens ledningsfunktioner. På vissa punkter framförs dock kritik mot beredningens förslag.

I fråga om de allmänna utgångspunkterna för beredningens förslag framhåller *riksrevisionsverket* att det skärpta konkurrensläget för skogsprodukter på världsmarknaden kan väntas bestå för lång tid framöver. För att de statliga skogsföretagen skall kunna hävda sig i detta läge får företagen inte ges sämre förutsättningar för ett affärsmässigt handlande än konkurrerande enskilda företag. Ämbetsverket tillstyrker därför att lämpliga åtgärder vidtas för en ökad ekonomisk handelsfrihet för domänverket och för den föreslagna samordningen av företagen. Liknande synpunkter framförs av bl. a. *domänstyrelsen*, *lantbruksstyrelsen* och *länsstyrelserna i Älvsborgs och Kopparbergs län*.

Av remissinstanserna är det endast *statskontoret* som helt avvisar beredningens förslag. Ämbetsverket anser sålunda, att beredningens uppgift sammanfaller med den som getts till den år 1961 tillkallade affärsverksutredningen, vars arbete beräknas bli avslutat innevarande år. Under sådana omständigheter är det enligt ämbetsverket mindre lämpligt att nu separat behandla förslag som lagts fram av skogsföretagsberedningen. Man förordar i stället att dessa tas upp i ett större sammanhang sedan affärsverksutredningens arbete är slutfört. Mot statskontorets beslut har dock ordföranden Löfqvist, ledamöterna Lindmark och S. Ekström, t. f. överdirektören Bruno, avdelningschefen Rydin och föredraganden Foyer anmält avvikande meningar. Löfqvist tillstyrker förslaget till samordnad ledningsfunktion för domänverket och Assi. Lindmark hänvisar till de ställningstaganden, som redovisas i riksrevisionsverkets yttrande. Ekström, Foyer, Bruno och Rydin framhåller bl. a., att statskontoret samma dag i yttrande över förslaget till ändrad företagsform för vattenfallsverket uttalat, att beslut om ombildning av detta verk till aktiebolag bör kunna fattas utan att affärsverksutredningens betänkande avvaktas. I konsekvens härmed hade statskontoret varit oförhindrat att nu i alla delar granska skogsföretagsberedningens förslag. Bruno och Rydin ser beredningens förslag som en första etapp till att ombilda domänverket till aktiebolag.

I fråga om domänverkets företagsform ställer sig flertalet av remissinstanserna positiva till att domänverket behålls som affärsverk.

Riksrevisionsverket anser att bolagsformen, även om den har vissa fördelar, inte i dagens läge har så trängande aktualitet att inte en modifierad affärsverksform bör prövas. De framkomna erfarenheterna får därefter avgöra den definitiva företagsformen. Enligt *skogsstyrelsen* framstår det som angeläget att förvaltningen av samhällets enda stora markinnehav även i fortsättningen anförtros ett offentligrättsligt organ med full insyn. Några remissinstanser, bl.a. *SACO* och *SALF*, anser emellertid att domänverket bör ombildas till aktiebolag för att man bäst skall uppnå det nya målet.

Beredningens förslag till nytt mål för statens skogsföretag tillstyrks av flertalet remissinstanser men har föranlett olika såväl allmänna som speciella erinringar.

Skogsstyrelsen ställer sig kritisk till den ändrade målsättningen för domänverket och hävdar att det finns viktiga samhällsaspekter på statens skogs- och markinnehav som borde komma till uttryck i målsättningen. Styrelsen anser vidare, att frågan om ny målformulering för statsskogsbruket inte är tillräckligt allsidigt studerad och föreslår att denna hänskjuts till skogspolitiska utredningen. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* framhåller, att en strikt ekonomisk inriktning av målsättningen för statsskogsbruket medför att statsskogarna i övre Norrland, bl. a. från investeringssynpunkt, hamnar i ett ogynnsamt läge. Om en ekonomisk prioritering skall tillämpas bör denna begränsas till regioner med likartade förutsättningar. Mot bakgrunden av det besvärliga arbetsmarknadsläget i länet anser länsstyrelsen det vara angeläget att samhället för att bibehålla ett aktivt skogsbruk i de svagare delarna av inlandet, under en övergångstid i rimlig omfattning bidrar till skogsodlingskostnaderna. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* kan inte godta beredningens uttalande att statens skogsföretag inte bör väga in näringspolitiska och sysselsättningspolitiska hänsyn i förvaltningen. Man anser med hänsyn till rådande arbetsmarknadssituation att staten genom domänverket bör lämna sin medverkan till en så god sysselsättning som möjligt, vilket lämpligen kan ske genom ett effektivt skogsbruk. Även *TCO* anser att sysselsättningsfrågan bör beaktas i domänverkets målsättning.

Domänstyrelsen anför, att den gemensamma planeringen av investeringarna inom domänverket och Assi inte får inkräkta på domänverkets möjligheter att genomföra de reproduktionsåtgärder som behövs för att behålla virkeskapitalet.

I fråga om målet för Assis verksamhet framhåller *Sveriges Skogsägareföreningarnas riksförbund* och *RLF*, att projekt, som inte har trä som råvara eller som kan innebära väsentligt ändrat mål för företaget, bör prövas av statsmakterna. Man anser också att en framtida industrilokalisering från Assi sida bör begränsas och förläggas till regioner där domänverket i väsentlig utsträckning kan förse bolaget med råvara. *Sveriges Jord-*

ägareförbund framhåller, att det skulle vara till gagn för skogsbruket i södra Sverige om tyngdpunkten för Assis verksamhet inriktades på cellulosa- och papperstillverkning.

Utredningens förslag rörande en ökad ekonomisk handlingsfrihet för statens skogsföretag har likaledes föranlett olika erinringar av remissinstanserna.

Domänstyrelsen framhåller, att de långsiktiga planerna utövar ett allt större inflytande på verksamheten för det enskilda året. Nuvarande skyldighet för affärsverken att leverera in hela årsöverskottet av verksamheten till statskassan är därför inte förenlig med kraven på en effektiv planering och förvaltning. Styrelsen anför vidare, att den långsiktiga planeringen till stor del bygger på att erforderligt kapital står till förfogande, när åtgärderna blir aktuella att utföra. I många fall krävs följdinvesteringar för att bästa ekonomiska resultat av grundinvestering skall erhållas. *Affärsverksutredningen* har vid sin bedömning av den utökade självständighet, som kan ges affärsverken, utgått från förhållandet att de juridiskt sett inte är självständiga subjekt utan integrerade delar av statsförvaltningen. Utredningen anser detta innebära viss begränsning i de befogenheter som kan ges dem i fråga om medelsdisposition m. m. Utredningen har intet att erinra mot förslagen om rätt att placera medel på räntebärande bankkonto, de utsträckta befogenheterna att förvärva aktier och mark, förslaget att driftskostnadsstaten inte längre skall fastställas av Kungl. Maj:t liksom förslaget att mer självständigt få ta i anspråk inkomster från fastighetsförsäljning. Beträffande dispositionen av överskottsmedel, principer för avskrivningar och fonderingar anser utredningen däremot nuvarande bestämmelser böra gälla i avvakten på en prövning av de förslag affärsverksutredningen kan komma att lämna. *Riksrevisionsverket* förordar, att resultatet av affärsverksutredningens arbete avvaktas, innan man tar ställning till förslagen om ändringar i domänverkets redovisningssystem. *Statskontoret* anser, att innan restriktionssystemet kan prövas generellt bör inte några speciella lättnader genomföras för domänverkets del.

Sveriges Industriförbund tillstyrker i princip att de statliga affärsdrivande enheterna ges samma ekonomiska handlingsfrihet som gäller för privata industrier. Förbundet förutsätter emellertid därvid dels att en tillfredsställande insyn och kontroll i företagen kan ordnas, dels att de statliga företagen inte får gynnas av ägaren/staten med snedvridna konkurrenseffekter som följd. Förslaget att häva förbudet mot pantförskrivning av Assis tillgångar tillstyrks. Förbundet avvisar förslaget att kapitaltransaktioner i form av lån eller koncernbidrag skall kunna ske från domänverket till Assi. *Sveriges Skogsägareföreningars riksförbund* anser, att det klart skall anges att den rörliga krediten i riksgäldskontoret utgör en driftskredit för den löpande driften eller för investeringar i omsättningstillgångar. Den bör varken permanent eller tillfälligt få användas för fastighetsförvärv. Fulla för-

räntningskrav bör ställas upp för denna kredit. *Arbetsmarknadsstyrelsen* pekar på att domänverket för de kollektivavtalsanställda har speciella pensionskostnader, som är väsentligt högre än vad övriga skogsföretag har. Dessa kostnader, som grundas på statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR), bör ersättas av statsmedel. Risk föreligger, att en del arbetare, som har ett eller annat år kvar för att komma i åtnjutande av SPR-pension, kan komma att sägas upp från sina anställningar.

Beträffande domänverkets köp och försäljning av mark understryker *lantbruksstyrelsen* att domänverket liksom alla andra markägarkategorier även i fortsättningen bör delta i det skogliga strukturförbättringsarbetet. I princip innebär förslaget enligt styrelsens mening inte några väsentliga förändringar i domänverkets roll i jordpolitiken. De föreslagna åtgärderna torde emellertid ge utrymme för ökad aktivitet och handlingsfrihet i detta avseende. *Domänstyrelsen* framhåller, att begränsning av inköpsverksamheten till i huvudsak de medel, som kan fås från försäljning av mark, försvårar en snabb och rationell omstrukturering av verkets skogsinnehav. Ett smidigt system för att finansiera för strukturomvandlingen nödvändiga markaffärer kommer framdeles att bli nödvändigt. Styrelsen förutsätter vidare, att domänverkets förvärv av mark, vars värde överstiger 100 000 kr., kommer att prövas av Kungl. Maj:t endast med utgångspunkt i bestämmelserna i jordförvärvskungörelsen.

Kammarkollegiet har intet att erinra mot den föreslagna anordningen med investeringsfond och dispositionsfond. Rätten att använda investeringsfonden för annat än fastighetsförvärv bör dock begränsas till visst årligt belopp eller viss del av fondens behållning. Fast egendom, som förvärvas för investeringsfondens medel, bör normalt ske genom direkt köp. Förvärv av fast egendom genom inköp av aktier bör avgöras av Kungl. Maj:t. Egendom förvärvad genom aktieköp kommer inte att utgöra kronoegendom i vanlig mening. Den blir inte redovisad under domänfonden och underkastas inte reglerna för förvaltning, försäljning och förpantning av kronoegendom. Kollegiet framhåller också, att det är svårt att överblicka konsekvenserna av en fullständig frihet för domänverket att köpa aktier i fastighetsägande bolag. Vidare avstyrker kammarkollegiet, att behörighetsgränsen vid försäljning av mark för annat ändamål än samhällsbyggnad ändras. Kollegiet anser det vara svårt att förutse vilken effekt på markförsäljningspolitiken som de nya reglerna kan få. Sådan försäljning torde normalt inte avse högre värden än att domänstyrelsen redan nu får besluta. För domänverkets affärsmässighet torde en höjning av gränserna sakna betydelse. Ämbetsverket framhåller vidare att ett generellt bemyndigande för domänverket att besluta om försäljning av mark, som inköpts för dispositionsfondens medel, står i mindre god överensstämmelse med 77 § regeringsformen. Samma regler, som kommer att gälla för domänfondens fastigheter, bör bli tillämpliga även här.

Enligt *Sveriges Skogsägareföreningars riksförbund* är någon annan utökning av domänverkets markinnehav än den som är betingad av rent arronderingsmässiga skäl inte påkallad. Domänverkets markförvärv bör sålunda liksom hittills i princip hållas inom den förmögenhetsram, som det nuvarande markinnehavet och markfonden representerar. *Sveriges Industriförbund* anför liknande synpunkter. *TCO* ställer sig tveksam till att domänverket ges rätt att för särskilda ändamål bilda aktiebolag. Nya statliga aktiebolag bör stiftas först efter riksdagens beslut i varje särskilt fall. *LO* anser, att statsskogsbrukets påbörjade expansion i södra och mellersta Sverige är önskvärd. Med hänsyn härtill bör domänverket få besluta om köp av fastighet, som är taxerad som jordbruksfastighet, då egendomsvärdet är högst 200 000 kr.

I fråga om förvaltningen av naturvårdsobjekt m. m. anser *statens naturvårdsverk* att — om domänverket befrias från uppgiften att i samma utsträckning som hittills beakta naturvårdsintresset i fråga om statens egendom — den uppgiften måste föras över på naturvårdsverket. Verket måste då ges resurser att fortsätta naturvårdsverksamheten på kronomark i oförändrad eller helst intensifierad omfattning. Domänverket bör därvid utföra det praktiska arbetet mot ersättning från naturvårdsverket. Domänverket bör vidare i samråd med naturvårdsverket redovisa de naturvårdsaktiviteter som kommer att begränsas och de nuvarande kostnaderna härför. Förslaget att domänverket skall få ersättning för intrång på grund av bestämmelserna i naturvårdslagen avstyrks. Om ett av kronan ägt område bör skyddas enligt naturvårdslagen bör det föras över till naturvårdsfonden. I likhet med *kammarkollegiet* och *domänstyrelsen* avvisar naturvårdsverket tanken att föra över naturvårdsfonden till naturvårdsverkets förvaltning.

Vad angår domänverkets organisatoriska handlingsfrihet framhåller *domänstyrelsen* att, sett mot bakgrunden av de krav ägaren/staten enligt beredningens målformulering kommer att ställa på domänstyrelsen i fråga om förvaltningen av domänfondens tillgångar, friheten att vidta interna organisationsändringar är en av grundförutsättningarna för att verksamheten skall nå ett tillfredsställande resultat. Befogenheten att inrätta extra ordinarie och extra tjänster inom hela löneplansområdet samt ett förenklat förfaringssätt vid kontraktsanställning bedömer styrelsen bli värdefull, när det gäller att anställa inte bara kvalificerad personal i chefsställning utan även specialister i mellangraderna. Styrelsen förutsätter också att domänverket får ökade befogenheter, när det gäller ledigförklaring av extra ordinarie tjänster. En begränsning av ordinariesättningen för flertalet tjänster inom de affärsdrivande verken anser styrelsen vara ändamålsenlig med hänsyn till den ökade rörlighet på arbetsmarknaden, som förutses i framtiden. Även *SACO* tillstyrker i huvudsak beredningens

förslag men avstyrker dock bestämt att de ordinarie tjänsterna byts ut mot extra ordinarie och extra tjänster.

Avtalsverket anser, att lönesättningen inom domänverket kommer att påverka lönesättningen inom andra verk. Verket framhåller också, att konkurrensen från den enskilda skogssektorn är liten, eftersom det f. n. torde råda överskott på skogsutbildad personal. För det fåtal tjänster i nyckelställning, där rekrytering kan visa sig besvärlig, bör kontraktsanställning enligt hittillsvarande principer tillämpas. Verket avstyrker, att domänverket ges generellt tillstånd att utnyttja kontraktsanställning, vilket skulle strida mot kontraktsinstitutionen. Vidare avstyrker verket förslaget att ge domänstyrelsen befogenhet att inrätta extra ordinarie tjänster inom hela löneplansområdet. Slutligen erinrar verket om lönesystemutredningens pågående arbete. *TCO* framför liknande synpunkter och understryker, att i avvaktan på en ändring av nu gällande förhandlingsordning bör varje väsentlig omorganisation i domänverkets centralförvaltning och distriktsorganisation prövas av riksdagen.

Beredningens förslag rörande det lönsamhetskrav som bör ställas på statens skogsföretag har berörts av flera remissinstanser. *Domänstyrelsen* bedömer förslaget vara ändamålsenligt sett ur såväl ägarens/statens synvinkel som företagsledningens. Genom att använda domänverkets långsiktsplaner som underlag knyter avkastningens storlek direkt an till de aktuella förutsättningarna för ett målinriktat ekonomiskt skogsbruk. Denna metod att fastställa avkastningen ger vidare möjlighet till ett mer flexibelt handlande än en stel beräkning av den årliga avkastningens storlek baserad på kapitalvärdet. Styrelsen framhåller vidare pensionskostnadernas stora inflytande på årsresultatet. På grund av att fondering för detta ändamål inte får vidtas, saknas tillgångar för pensionsförpliktelser som är hänförliga till tidigare år. En avlösning av vissa av de nuvarande pensionsförpliktelserna och en övergång till att belasta resp. år för beräknade framtida pensionskostnader, som hänför sig till den under året anställda personalen, skulle väsentligt bidra till en förbättrad och mer rättvisande resultatredovisning. *Assi* framhåller att hänsyn måste tas till bolagets speciella struktur vid bedömningen av dess lönsamhet.

Affärsverksutredningen framhåller, att kravet på jämställdhet med enskilda företag medför bl. a. att domänverket måste bestrida de räntekostnader och den minimiutdelning på insatt kapital som statsmakterna bör kunna göra anspråk på, innan fondering av överskott eller avskrivningar utöver en av företagsekonomiska skäl bestämd miniminivå får äga rum. Minimiutdelningen bör vidare bestämmas så, att den inrymmer någon form av motsvarighet till den statliga inkomstskatt, från vilken domänverket är befriad. Liknande synpunkter framförs av *Sveriges Jordägareförbund*. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anser, att ett system med

fastlagd årlig avkastning kan verka hämmande på den eftersträlvade rörelsefriheten. Det är motiverat att ange den nivå man vill uppnå från lönsamhets- och överskottssynpunkt men ett absolut krav på att denna nivå skall uppnås bör inte ställas upp. Enligt SACO bör en ökad handlingsfrihet för domänverket medföra en mera effektiv extern revision. I stället för att visst avkastningskrav ställs upp, bör föreskrivas att »utdelningen» till staten skall fastställas av Kungl. Maj:t efter förslag av företagens styrelse och efter yttrande från revisorerna. *Sveriges Industriförbund* framhåller, att när det gäller väsentliga nyinvesteringar staten bör precisera avkastningskrav, inte minst i fråga om markförvärv. Liknande synpunkter framförs av *Sveriges Skogsägareföreningars riksförbund*, som vidare anser, att när avkastningskravet skall bestämmas för domänverket, underlag för bedömningen av skäligheten i uppställda räntabilitetskrav bör föreläggas riksdagen.

När det gäller samordning av statens skogsföretag anser *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* att alternativet med Assi som dotterbolag till domänverket borde ha prövats utförligare av beredningen. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* är inne på samma linje. Flertalet privata skogsindustriföretag arbetar med stora egna skogsinnehav, vilket måste betraktas som gynnsamt för dessa företags totala verksamhet. Skogsägareföreningarna har från att tidigare ha varit enbart virkesleverantörer integrerat framåt till att i dag även vara industriidkare. Samtidigt levererar föreningarna virke till förädlingsenheter, som står utanför deras organisation. Detta är en parallell situation till den som skulle uppstå vid en fusion mellan domänverket och Assi. Den föreslagna personidentiteten på styrelsenivå är otvivelaktigt ett steg i rätt riktning mot samordning mellan råvara och färdigprodukt, men det finns goda skäl för att undersöka förutsättningarna för en fusion.

Några av remissinstanserna förordar en samordning även på det lokala planet, bl. a. *länsstyrelserna i Örebro och Norrbottens län*. Den senare länsstyrelsen pekar på att Assi i Norrbotten under senare år byggt upp en egen avverkningsorganisation som skall svara för att vissa tämligen obetydliga tillskottskvantiteter anskaffas. Länsstyrelsen anser, att domänverket bör svara för utdrivning även av det virke Assi köper från andra skogsägare. SALF menar, att samordning av de centrala ledningsfunktionerna inte resulterar i ett vidgat samarbete i de led där det produktiva arbetet utförs. SALF förordar att Assi och domänverket förs samman till ett enda bolag.

Flera av remissinstanserna, bl. a. *Sveriges Industriförbund* och *Sveriges Jordägareförbund*, stryker under att domänverket ej bör vara bundet att leverera virke till Assi i sådana kvantiteter att verket förlorar sin profil som betydande leverantör av råvaror till den enskilda industrin. *Domänstyrelsen* framhåller, att förtroendet mellan verket och dess virkesköpare

är väsentligt för verkets lönsamhet. Grunden härför är att domänverket förblir en särskild enhet med uppgift att producera råvara även för annan skogsindustri än Assi. Assi pekar på, att en samordning av den långsiktiga planeringen för de båda företagen är synnerligen angelägen med hänsyn till den framtida utvecklingen inom bolaget. Råvaruplaneringen är av sådan vikt vid bedömningen av olika projekt, att ett nära samspel mellan skog och industri behövs.

Affärsverksutredningen stryker under vikten av att det löpande samarbetet grundas på ekonomiskt avräkningsförfarande, som gör det möjligt att hålla domänverket och Assi redovisningsmässigt klart åtskilda. Liknande synpunkter framförs av *Industriförbundet* m. fl.

Beträffande den nya verksstyrelsen för domänverket understryker *domänstyrelsen*, att i denna bör företagsekonomisk och annan sakkunskap vara företrädd. Styrelsen förutsätter, att en företrädare för bankväsendet kommer att ingå i verksstyrelsen och finner det vidare önskvärt, att en ledamot hämtas bland landets ledande industrimän från annan gren av näringslivet än skogsbruk och skogsindustri. *Riksrevisionsverket* framhåller, att överdirektören i domänverket inte bör ingå som ordinarie ledamot i verkets styrelse. Härigenom undviker man att två representanter från samma verk kan hävda olika meningar. *SACO* menar, att vice verkställande direktören i Assi bör ingå i bolagets styrelse.

Domänstyrelsens förslag till ny organisation av domänverket

Allmänt. Strukturomvandlingen och de nya arbetsmetoderna i skogsbruket kräver enligt domänstyrelsen en organisation med bättre möjligheter till samordning och överblick över större områden än den nuvarande. Detta innebär minskat antal lokala och regionala enheter. Det är också nödvändigt att i organisationen tillgodose utvecklingsarbetet såväl i fråga om arronderingsverksamheten, rationaliseringen av avverkningsarbetet och skogsskötseln som i fråga om den administrativa rationaliseringen. I sistnämnda avseende är det nödvändigt att utforma organisationen så, att den kan utgöra en god grund för fortsatt administrativ rationalisering.

De grundläggande dragen i verkets organisation bör enligt domänstyrelsen i princip inte ändras. Det betyder att reviren även i fortsättningen skall vara de ekonomiska enheterna, med i stor utsträckning verkställande och beslutande funktion. Utvecklingen på skogsbrukets olika områden medför emellertid ofrånkomliga centraliseringsbehov. Om en effektiv verksamhet skall kunna uppnås, måste vissa arbetsavsnitt planeras och i vissa fall även verkställas över större områden än reviret rimligen kan omfatta. Denna nödvändiga samordning över revirgränserna bör enligt domänstyrelsen utföras inom överjägmästarinstitutionen. Inom andra områden av verksamheten

har vissa arbetsuppgifter flyttats från lokalförvaltningarna till domänstyrelsen. Styrelsen framhåller emellertid att det är nödvändigt att i övrigt utnyttja alla möjligheter till decentralisering av verksamheten.

Den centrala förvaltningen. Domänstyrelsen har studerat olika ärendens handläggning samt kontakt- och informationsvägar inom domänverkets nuvarande organisation. Härvid har man funnit, att åtskilliga viktiga funktionssamband, som råder mellan en del ärenden, pekar på att vissa omgrupperingar är nödvändiga inom domänstyrelsen. Likartade ärenden bör föras samman för att göra det möjligt att utnyttja personalen effektivare samt för att få en enhetlig behandling av ärendena och ökade delegeringsmöjligheter. Styrelsen har också funnit att skillnaden i förvaltningsbänseende mellan landets norra och södra delar har minskat och att överjägmästarinstitutionen bör vara tillräcklig garanti för att behovet av regional samordning blir tillgodosett i domänverkets arbete. Utredningens slutsats är därför att en funktionell arbetsfördelning i domänstyrelsen bör eftersträvas.

När en rationellt arbetande organisation byggs upp bör eftersträvas att antalet enheter på skilda nivåer begränsas samtidigt som det funktionella sambandet beaktas. Härigenom säkerställs samordningen mellan närliggande verksamhetsområden samt underlättas den interna kommunikationen. Vikt bör läggas vid att verksamheten erhåller ett lämpligt antal chefs-tjänstemän vilka tillsammans med honom bildar direktionen.

Domänstyrelsen har undersökt flera olika alternativ i frågan om styrelsens organisation. Bland alternativen märks ett med tre huvudenheter, som dock innebär risk för överorganisation genom att ytterligare en nivå skapas. Styrelsen har också övervägt en uppbyggnad med fem huvudenheter, vilken emellertid ansetts medföra alltför ojämn belastning enheterna emellan.

Styrelsen har slutligen stannat för ett förslag, som innebär en minskning av antalet självständiga organisatoriska enheter i domänstyrelsen från 37 till 25. Under generaldirektören och en överdirektör som generaldirektörens ställföreträdare föreslås sex huvudenheter (avdelningar), nämligen försäljningsavdelningen, driftsavdelningen, utvecklingsavdelningen, ekonomiavdelningen, personalavdelningen och fastighetsavdelningen. De indelas med undantag av försäljningsavdelningen i underenheter (sektioner). Den juridiska sektionen liksom en sektion för långtidsplanering föreslås sortera direkt under generaldirektören, liksom generaldirektörens sekretariat och PR-sektionen.

I fråga om de olika enheternas verksamhet och organisation föreslås i huvudsak gälla följande.

Försäljningsavdelningen har sin motsvarighet i nuvarande försäljningsbyrå och skall svara för försäljning och leverans av virke. Utvecklingsarbetet inom enheten skall vara inriktat på att skapa rationellare leverans-

former som gör kostnadsbesparingar möjliga i virkeshantering från stubbe till industri. Avdelningen bör därför även svara för frågor om fjärrtransporter.

Driftsavdelningen har sin närmaste motsvarighet i nuvarande första och andra skogsbyrån samt delar av jordbruksbyrån. Den skall utöva den centrala ledningen av driften vid skogs- och jordbruksförvaltningen. I uppgiften ingår bl. a. att ha hand om allmänna driftsfrågor, sakgranskning av förvaltningsförslagen och driftsplanering. Avdelningen skall vidare handlägga nyttjanderättsärenden avseende jordbruksdomäner, kronotorp, skogsjordbruk m. m. samt markkupplåtelser och ärenden reglerade av gruv- eller renbeteslagen. Handläggningen av nyttjanderättsärendena under driftsavdelningen motiveras med att de kräver driftsekonomiska överväganden och att de har nära samband med ärenden angående jakt, fiske och naturvård som också skall handläggas inom avdelningen. Driftsavdelningen skall slutligen även ha hand om vissa tekniska byggnadsfrågor.

Utvecklingsavdelningen är en ny enhet under vilken utvecklings- och rationaliseringsverksamheten inom områdena skogsvård, avverkning och transport förts samman. Enheten bör noga följa utvecklings- och rationaliseringsarbetet inom olika forskningsorgan och inom skogsbruket i övrigt. Forsknings- och erfarenhetsmaterialets tillämplighet för domänverket skall bedömas och sedan på olika sätt föras ut i praktiskt bruk. Försöksverksamhet i egen regi skall utföras endast om erforderligt kunskapsstoff inte kan erhållas på annat sätt. Enheten skall ta över nuvarande skogsvårdsavdelningens resp. arbets- och maskintekniska avdelningens arbetsuppgifter. Utvecklingsavdelningen skall också svara för skogsindelningen, eftersom denna verksamhet fordrar nära kontakter med skogsvårds- och teknikfrågorna. Även vägbyggnadsfrågorna skall höra till avdelningen.

Fastighetsavdelningen utgör en sammanslagning av delar från såväl nuvarande skogstekniska byrån som jordbruksbyrån. Enheten skall handlägga frågor angående fastighetsinnehavets yttre rationalisering samt vara verkets förhandlingsorgan i markärenden. I uppgiften ingår även att svara för lantmåterifrågor och fastighetsredovisning, m. m.

Personalavdelningen övertar personalbyråns uppgifter och skall svara för de centrala avtalsförhandlingarna med skogsarbetarna. I uppgiften ingår vidare att handlägga övriga arbetsmarknadsfrågor och ärenden angående bebyggelselokalisering. Den tekniska utvecklingen och rationaliseringsverksamheten kräver personalenhetens medverkan främst beträffande rekrytering och omplacering av arbetare och tjänstemän. Enheten skall också svara för bl. a. arbetarskydd, personalvård samt löne- och pensionsfrågor. Även utbildningen av tjänstemän och arbetare skall administreras från personalavdelningen.

Ekonomiavdelningens uppgifter motsvarar i stort dem, som åvilar den nuvarande katedralbyrån. Avdelningen skall ha hand om den centrala re-

dovisningen, budgetarbetets tekniska samordning, andra frågor av ekonomisk art samt vissa allmänna servicefrågor. För organisationsfrågor, administrativ rationalisering och systemarbete skall en särskild sektion för administrativ rationalisering svara. Förvaltningsrevision och annan intern revision beträffande förvaltningarna skall handläggas av revisionssektionen. För revisionsuppdrag avseende förvaltningsåtgärder inom styrelsen skall sektionen vara direkt underställd verkschefen eller dennes ställföreträdare.

Sekretariatet skall svara för sekreterarservice till verkschefen, företagsnämndsverksamhet samt vissa ärenden av allmän natur. *PR-sektionen* skall ha hand om intern och extern information, företagstidning och pressöversikt. *Sektionen för långtidsplanering* skall svara för utformningen av domänstyrelsens skogliga och ekonomiska politik på längre sikt. *Juridiska sektionens* uppgifter motsvarar dem som nu åligger domänfiskalskontoret.

Den regionala och lokala förvaltningen. Domänstyrelsen föreslår, att antalet *överjägmästardistrikt* minskas med tre distrikt till åtta. Som ytterligare skäl för en minskning utöver vad som anförts i det föregående nämner styrelsen att ny länsindelning ger färre kontaktlinjer och att skogsindustrins strukturrationalisering underlättar affärsverksamhetens administration. Större distrikt möjliggör också förstärkning av distriktskontoren med kvalificerad personal. Administrationskostnaderna kan samtidigt sänkas genom färre kontor.

Vid gränsdragningen mellan distrikten bör man eftersträva sammanhängande områden med hänsyn till virkesflödet och affärsförbindelser samt flottnings- och mätningsföreningars verksamhetsområden. Vid val av stationeringsorter för distriktskontor bör om möjligt väljas orter med rimliga reseavstånd till de viktigaste kontaktpunkterna. Möjligheterna att i distriktskontoren inordna revirexpeditioner och kontorsutrymmen för kronojägare bör beaktas. Stationeringsorten bör ha god allmän service och helst vara residensstad. Angivna önskemål anser styrelsen i stor utsträckning vara tillgodosedda vid den nya distriktsindelningen och vid valet av stationeringsorter.

Den föreslagna distriktsindelningen innebär att Nedre Norrbottens distrikt delas upp på Luleå och Skellefteå distrikt, att nuvarande Sollefteå och Östersunds distrikt slås ihop till ett distrikt benämnt Östersunds distrikt samt att Bergslagsdistriktet delas upp på Falu, Östra och Västra distriktet. Distriktskontoren föreslås bli förlagda till Växjö, Vänersborg, Linköping, Falun, Östersund, Umeå samt för två distrikt till Luleå. Indragningen av Örebrokontoret är en följd av delningen av Bergslagsdistriktet. Vid valet mellan Östersund och Sollefteå som distriktsort har styrelsen valt Östersund med hänsyn till markinnehavets belägenhet. Överföring av Skellefteåkontoret till Luleå motiveras med en eventuell framtida sammanslagning av Luleå och Skellefteå distrikt.

Varje distrikt skall liksom nu förestås av en överjägmästare. I hans åligganden bör en viss förskjutning ske mot huvuduppgiften att samordna, övervaka och genom rådgivning styra verksamheten inom de underställda förvaltningsenheterna. För sådana arbeten där reviret utgör en otillräcklig bas för en effektiv arbetsform bör överjägmästarinstitutionen överta verkställigheten.

För att få genomgående funktionella kontaktlinjer från styrelsen ned till de olika förvaltningsenheterna, bör överjägmästarinstitutionen organiseras enligt samma principer som domänstyrelsen. Distriktskontoren föreslås få en enhetlig organisation med biträdande överjägmästare jämte ett antal sektioner, nämligen allmän sektion, teknisk sektion, skogsvårdssektion och kontorssektion samt inom de tre södra distrikten en nyttjanderättssektion.

Beträffande *den lokala jordbruksförvaltningens organisation* föreslår domänstyrelsen, att de nuvarande fem domänområdena slås samman till tre och ges en sådan geografisk omfattning att de sammanfaller med de tre södra distrikten. Samtidigt bör nyttjanderättssektion med domänintendent som chef inrättas vid distriktskontoren i Växjö, Vänersborg och Linköping.

Domänintendenten bör ha jordbruksdomänerna inom distriktet under sin direkta förvaltning och i samtliga förvaltningsfrågor, liksom i frågor rörande nyttjanderätter och byggnader på kronoparkerna, lyda under överjägmästaren i likhet med övriga sektionschefer. Speciellt i jordbrukstekniska frågor och beträffande byggnader på domänerna förutsätts dock direkta kontakter med de centrala organen för dessa verksamheter. Genom chefskapet för nyttjanderättssektionen anses domänintendentens sakkunskap utnyttjas bäst.

De svårigheter, som förslaget kan ge upphov till sammanhänger med att jordbruksdomänerna har sin tyngdpunkt inom andra geografiska områden än skogarna. Inom de nya Västra och Södra överjägmästardistrikten torde dock de ojämnheter som uppstår kunna godtas. Inom Östra distriktet kommer däremot arbetsbelastningen att bli betydligt större, särskilt på grund av det merarbete storstadsregionerna inom detta område medför. Distriktet bör därför tilldelas mer personal för nyttjanderättsfrågor än övriga distrikt.

Särskilt yttrande. Mot domänstyrelsens förslag till ny organisation för domänverket har chefen för domänstyrelsens jordbruksbyrå byråchefen Stig Holmstedt anmält skiljaktig mening. Nyttjanderättssektionen måste enligt Holmstedts mening knytas till främst marksektionen och sålunda tillhöra fastighetsavdelningen samt åtföljas av husbyggnadssektionen. Motivet till detta är framför allt att sambandet mellan ärenden som avser upplåtelse av jordbruksfastighet och ärenden som avser köp och försäljning är utomordentligt starkt. Efter det att nyttjanderätts- och husbyggnadssektionerna inordnats under fastighetsavdelningen bör återstoden av driftsavdelningen, eventuellt med undantag av naturvårdssektionen, kunna slås samman med

utvecklingsavdelningen. Detta innebär att domänstyrelsen organiseras på fem huvudenheter.

I fråga om den lokala jordbruksförvaltningen anser Holmstedt att det Östra överjägmästartriketet bör delas upp i två domänområden med den ene domänintendenten stationerad i Stockholm. Domänintendenten i Södra distriktet bör stationeras i Kristianstad.

Remissyttrandena

Remissinstanserna anser allmänt att domänstyrelsens förslag i stort bör kunna ligga till grund för en omorganisation av domänverket. Samtidigt har flera instanser anfört kritik mot utredningsförslagets schematiska karaktär. Eftersom en närmare redogörelse för förslagets ekonomiska och personella återverkningar saknas, anses förslaget inte kunna bedömas från företagsekonomiska synpunkter.

Några remissinstanser anför vissa principiella synpunkter på förslaget. *Statskontoret* framhåller att den omgruppering av arbetsuppgifterna till funktionella enheter som föreslås i väsentliga stycken synes vara logisk med hänsyn till den omställning som skett och alltjämt pågår i skogsbruket. De vertikala funktionssamband som föreslås mellan styrelsen och överjägmästartriketen anses skapa förutsättningar för ett effektivt informationssystem under förutsättning att kommunikationen får arbeta i båda riktningarna. Även *riksrevisionsverket* ansluter sig till organisationsförslagets principiella uppläggning men framhåller att eftersom förslaget utformats till en organisationsplan bör organisationen inte läsas på sådant sätt att inte de ändringar kan komma till stånd som betingas av den fortsatta utvecklingen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län anser att den av utredningen skisserade utvecklingen av skogsbrukets driftsförhållanden och domänverkets organisation inte bör ses enbart från verkets synpunkter. Tvärtom bör ifrågasättande problem, i all synnerhet såvitt Norrlands inland angår, bedömas med hänsyn till samhällsutvecklingen där. Länsstyrelsen finner det vara inkonsekvent att statliga verk och förvaltningar i mer eller mindre rask takt rationaliserar bort arbetstillfällen från inlandet samtidigt som staten genom lokaliseringstöd eller andra åtgärder för stora kostnader försöker skapa nya arbetstillfällen.

Domänstyrelsens förslag att indela den centrala förvaltningen i sex avdelningar jämte stabsorgan har godtagits av bl. a. *lantbruksstyrelsen*, *skogsstyrelsen*, *statens naturvårdsverk*, *arbetsmarknadsstyrelsen*, *flertalet länsstyrelser* och *vissa personalorganisationer*. Några remissinstanser har emellertid ställt sig kritiska.

Sålunda har *statskontoret* vid sin analys av centralförvaltningens orga-

nisation funnit en organisation med fem huvudenheter vara mest lämplig. Ämbetsverket har i första hand undersökt om driftsavdelningen resp. utvecklingsavdelningen fått en riktig utformning i funktionellt avseende. Detta anser man inte vara fallet. Driftsavdelningen är inte någon renodlad drifts-avdelning och utvecklingsavdelningen har till stor del ålagts uppgifter, som inte är av utvecklings- eller rationaliseringskaraktär. Däremot är utvecklingsavdelningens arbetsresultat själva grundvalen för driftsavdelningens centrala arbetsuppgift, nämligen driftsplaneringen. Denna uppgift skall enligt utredningen driftsavdelningens allmänna sektion svara för. Statskontorets slutsats blir att den allmänna sektionens uppgifter bör flyttas över till utvecklingsavdelningen, som då bör ges en mer adekvat benämning, förslagsvis driftsavdelning. I detta sammanhang understryker statskontoret vikten av att det inom den centrala myndigheten finns en operativ enhet genom vilken all ordergivning och annan styrning av de underlydande förvaltningarna kan ske. Återstoden av den i betänkandet föreslagna drifts-avdelningen anser ämbetsverket bli för obetydlig och för isolerad för att kunna bilda en egen huvudenhet. Med hänsyn härtill anser sig statskontoret kunna tillstyrka reservationsförslaget att nyttjanderätts- och husbyggnadssektionerna inordnas i fastighetsavdelningen. Härefter kvarstår endast naturvårdssektionen, vilken enligt statskontoret bör föras till fastighetsavdelningen. *Kammarkollegiet* framför liknande synpunkter och ifrågasätter om inte nyttjanderättsärendena och fastighetsfrågorna bör handläggas under en och samma avdelning. Kollegiet pekar på att av ärenden, som är reglerade av renbeteslagen, vederbörande länsstyrelse prövar nyttjanderättsfrågorna, medan domänstyrelsen svarar för frågor om försäljning och byte av mark ovan odlingsgränsen. *Länsstgrelsen i Malmöhus län* anser, att drifts- och fastighetsavdelningarna bör slås samman.

Riksrevisionsverket har i sitt yttrande bl. a. tagit upp den organisatoriska ställningen hos revisionssektionen, som enligt utredningen skall lyda under ekonomiavdelningen. Enligt ämbetsverket bör internrevisionen vid domänstyrelsen få en i förhållande till ekonomiavdelningen oberoende ställning såsom stabsfunktion inom styrelsen och förslagsvis underställas överdirektören. Härigenom skapas dessutom ökade förutsättningar för ett önskvärt samarbete med den föreslagna sektionen för långtidsplanering.

De remissinstanser som i sina yttranden behandlat den regionala förvaltningens organisation har i allmänhet varit positiva till förslaget om en minskning av antalet överjägmästartrikt. Detta gäller bl. a. *statskontoret*, *riksrevisionsverket*, *skogsstgrelsen*, *arbetsmarknadsstyrelsen*, *de flesta länsstyrelserna* och *Skogsindustriernas samarbetsutskott*. I fråga om gränserna mellan distrikten och lokaliseringen av distriktskontoren har däremot vissa kritiska synpunkter framförts från några håll.

Statskontoret framhåller att minskningen av antalet överjägmästartrikt

står i överensstämmelse med förändringarna på det skogliga området där en rationell skogsvård och mekaniserad virkeshantering kräver betydligt större förvaltningsområden än hittills. Liknande synpunkter framförs av *skogsstyrelsen*, som dock ifrågasätter om inte en ännu kraftigare nedskärning av antalet distrikt vore motiverad från rent företagsekonomiska synpunkter.

Överjägmästaren i Bergslagsdistriktet hävdar att styrelsen varken följt de principer för gränsdragning mellan distrikt eller de kriterier på lämpliga stationeringsorter, som styrelsen själv ställt upp. Han är särskilt kritisk mot den föreslagna indragningen av Bergslagsdistriktet och påpekar i sitt yttrande att för området söder om Östersunds distrikt motsvarar Örebro bäst de uppställda kriterierna, men att även Linköping, Jönköping, Västerås och Växjö får anses vara lämpliga stationeringsorter. Minst lämpliga orter är Falun och Vänersborg. Falun ligger inom ett område där kronoparksinnehavet på längre sikt bör försvinna. Till samma resultat har *Domänverkets tjänstemannaförening* kommit. *TCO* och *länsstyrelsen i Örebro län* anser att synpunkterna i överjägmästarens yttrande är bättre underbyggda än utredningens eget förslag, som inte anses kunna ligga till grund för ett beslut. De yrkar på förnyad utredning som enligt *TCO* helst bör göras av statskontoret. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* framhåller, att Sollefteå är en lämpligare stationeringsort för distriktskontoret inom Östersunds distrikt med hänsyn till den produktiva skogsmarkens belägenhet. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anser, att Skellefteå distrikts administration bör förläggas till Skellefteå.

Några av remissinstanserna har även berört utredningens förslag till organisation av den lokala jordbruksförvaltningen. *TCO* anför att man finner det rationellt att föra samman skogs- och jordbruksförvaltningen under en enhetlig ledning enligt utredningens förslag. Liknande synpunkter framförs av *statskontoret*. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* jämte en underremissinstans anser däremot bl. a. att domänintendenten i Södra distriktet bör vara stationerad i Höör eftersom det huvudsakliga geografiska arbetsområdet blir Skåne. *SACO* anser att utredningens förslag beträffande domänintendenternas ställning är oklar.

Domänstyrelsens förslag till ändrade bestämmelser om bostadslån m. m. till domänverkets skogsarbetare

Nuvarande ordning. Bestämmelserna om bostadslån, bostadsrättslån samt statlig kreditgaranti till domänverkets arbetare är knutna till anställningsformen fast anställd arbetare med skriftligt avtal om ömsesidig arbetsgaranti för visst antal dagar.

Genom beslut av 1955 års riksdag (prop. 143, JoU 21, rskr 255) bemyndigades domänstyrelsen för att stimulera till fast anställning att av verkets driftsmedel använda visst belopp för *bostadslån* till verkets fast anställda skogsarbetare med en lägsta arbetsgaranti av 100 dagar per år. Lån får beviljas vid nybyggnad och större ombyggnad med belopp, som skulle motsvara låntagarens egen insats i byggnadsföretaget. Lägsta beloppet är 4 000 kr. och högsta 10 % av låneunderlaget beräknat enligt grunder som fastställts av Kungl. Maj:t för lån till småhus. Lånen är ränte- och amorteringsfria och avskrivs med visst belopp per år. Avskrivningen sker vid anställningsårets slut och med hänsyn till den ömsesidiga arbetsgarantins omfattning. Maximala beloppet var före den 1 januari 1962 500 kr. per år och är efter detta datum 800 kr. för ett arbetsåtagande av 250 dagar per år. En och samma arbetare kan inte beviljas bostadslån vid mer än ett tillfälle.

I beslut den 30 december 1964 bemyndigades styrelsen att av verkets driftsinkomster använda medel för *bostadsrättslån* till bl. a. fast anställda skogsarbetare med en lägsta arbetsgaranti av 100 dagar per år.

Genom beslut av 1961 års riksdag (prop. 191, JoU 41, rskr 380) fick domänstyrelsen bemyndigande att bevilja *statlig kreditgaranti för lån till att skaffa traktorer och utrustning för virkestransport*. Sedermera har styrelsen fått förnyat bemyndigande, senast av 1966 års riksdag (prop. 141, JoU 27, rskr 354). Bemyndigandet gäller t. o. m. den 31 december 1968. Kreditgaranti kan enligt bestämmelserna utgå till domänverkets arbetare som tecknat avtal med en lägsta arbetsgaranti av 200 dagar per år.

Domänstyrelsens förslag. Styrelsen föreslår nya former för anställning, vilka knyter an till kollektivavtalets bestämmelser. Skogsarbetarna indelas i tre grupper, nämligen kontinuerligt anställda, säsongsanställda samt tillfälligt anställda arbetare. Med kontinuerligt anställd avses arbetare som är anställd att utföra arbete under varje avtalsenlig arbetsdag under året. Sådan arbetare får skriftligt besked om anställning tills vidare.

Domänstyrelsen föreslår att möjligheten att lämna bostadslån, bostadsrättslån eller statlig kreditgaranti knyts till den nya anställningsformen kontinuerligt anställd arbetare. Härvid skall inte längre behövas skriftligt anställningsavtal med arbetsgaranti.

I fråga om *bostadslån* föreslår styrelsen vissa ändringar i bestämmelserna. Vid förvärv av ej nyuppförd bostadsbyggnad föreslås lånebelopp kunna beviljas intill högst 15 % av fastställt eller beräknat taxeringsvärde för byggnaden, dock högst med det belopp som kan beviljas vid nybyggnad av motsvarande eget hem. Vid omflyttning av arbetare mellan olika revir och vid inflyttning av arbetare från glesbygd till centralort bör förnyat lån kunna beviljas. Styrelsen föreslår vidare att lån till kontinuerligt anställd arbetare, som tecknar lån efter den 1 januari 1968, får avskrivnas med 800 kr. per år. För redan beviljade lån till kontinuerligt anställda vilka teck-

nats före den 1 januari 1962 föreslås den årliga avskrivningen vara oförändrat 500 kr. och för lån tecknade efter nyssnämnda tidpunkt 800 kr. Styrelsen bör härutöver få möjlighet att medge avskrivning med reducerat belopp om arbetstagaren varit frånvarande från arbetet enligt styrelsens bestämmelser angående ledighet. Avskrivningen skall ske vid kalenderårets slut. Tidigare tecknade bostadslånekontrakt bör få ändras enligt förslaget.

Remissyttrandena

Samtliga remissinstanser anser att den nya anställningsformen inte behöver medföra några förändringar i möjligheten att få bostadslån, bostadsrättslån eller statlig kreditgaranti.

Riksrevisionsverket ifrågasätter om bostadslånen har samma relevans nu som när de infördes. Bostadslånen avskrivs ju successivt och kan betraktas som en ren löneförmån. Ämbetsverket anser vidare att det föreslagna beräkningssättet medför en kraftig höjning av det nu gällande högsta lånebeloppet. Det kan ifrågasättas om det är lämpligt att nu ytterligare öka förmånen av bostadslån. Förnyat lån till en och samma låntagare avstyrks. Det kan nämligen förutsättas att arbetaren vid en förflyttning kan sälja sitt bostadshus och härvid tillgodogöra sig en försäljningsintäkt, som inkluderar tidigare erhållet bostadslån. *Svenska Skogsarbetareförbundet* anser det vara välbetänkt att medge ytterligare bostadslån till de arbetare som tidigare erhållit sådant lån men vilka måste byta bostadsort. Med hänsyn till de förändringar, som på olika sätt påverkar skogsbrukets hela struktur, blir det säkert aktuellt för många arbetstagare att byta bostadsort. Statlig kreditgaranti till maskinlån bör enligt förbundet uteslutande ges till anställda, som genom tidigare investeringar eller särskilda anställningsvillkor är beroende av att kunna förnya sina maskiner. Nya kreditgarantier bör inte ges utan att synnerligen starka skäl kan åberopas. *Arbetsmarknadsstyrelsen* och *bostadsstyrelsen* har inte något att erinra mot domänstyrelsens förslag till ändrade bestämmelser.

Departementschefen

Den svenska skogsnäringen har i hög grad bidragit till välståndsutvecklingen i landet. En jämförelse med förhållandena i andra länder ger vid handen att vår skogsnäring arbetar med hög effektivitet. Den rådande överkapaciteten inom världens skogsindustri har dock medfört att lönsamheten för den svenska skogsnäringen försämrats efter hand. Stora möjligheter föreligger emellertid att ytterligare höja dess effektivitet. Härtill kommer att världens förbrukning av skogsprodukter väntas öka kraftigt. Förutsättningarna för att ta upp den internationella konkurrensen får därför anses vara goda.

De sista årens försämrade skogskonjunktur har liksom för flertalet skogsföretag inneburit en viss försvagning även av domänverkets och Assis lönsamhet. Möjligheterna för statens skogsföretag att hävda sig i framtiden torde vara lika goda som för den svenska skogsnäringen i övrigt. En förutsättning härför är dock att domänverket och Assi inte ges sämre betingelser för ett affärsmässigt handlande än konkurrerande enskilda företag. Av redogörelsen i det föregående framgår att företagen i dag inte har samma förutsättningar som enskilda företag med hänsyn till gällande regler för skogsbrukets drift, markförsäljning, organisation m. m.

Frågan om effektivisering och samordning av statens skogsföretag har behandlats av statens skogsföretagsutredning. Utredningen föreslog bl. a. att domänverket skulle ombildas till aktiebolag och samordnas med Assi genom ett särskilt förvaltningsbolag. Utredningens förslag möttes av mycket stark kritik vid remissbehandlingen. Som framgår av redogörelsen i det föregående har utredningens förslag överarbetats av en särskild arbetsgrupp inom finans- och jordbruksdepartementen, benämnd skogsföretagsberedningen. Remissinstanserna har i stort anslutit sig till beredningens förslag. Även jag anser att dessa förslag i huvudsak bör kunna ligga till grund för effektivisering och samordning av statens skogsföretag. I detta sammanhang bör erinras om att en särskild delegation tillsatts för frågor rörande de statliga företagen. Delegationen skall bl. a. föreslå riktlinjer för den långsiktiga utvecklingen av de statliga företagen och pröva formerna för organiserat samarbete mellan olika företag och inom den statliga företagsgruppen som helhet.

Det främsta motivet för en samordning av domänverket och Assi är att staten/ägaren bör ha ett gemensamt mål för dessa företags verksamhet. Båda företagen har emellertid betydande verksamhetsgrenar som helt saknar beröringspunkter med varandra. Liksom beredningen anser jag därför att domänverket och Assi f. n. inte bör slås samman. Den nödvändiga samordningen mellan statens skogsförvaltande och skogsindustriella verksamhet bör enligt min mening kunna åstadkommas genom samordning av ledningarna av de båda företagen. Härtill återkommer jag i det följande.

Beredningen anser att affärsverksformen tills vidare bör behållas för domänverket med hänsyn främst till behovet av insyn i markförvaltningen men även på grund av svårigheterna att föra över statens fastigheter till ett bolag. Enligt beredningens mening finns inom ramen för affärsverksformen goda möjligheter till en effektiv förvaltning av statens skogstillgångar. Vissa remissinstanser har ansett att domänverket bör ombildas till aktiebolag. För egen del delar jag beredningens uppfattning. För att domänverket skall få förutsättningar att anpassa sig till de ändrade förhållandena inom skogsbruket bör verket enligt min mening ges en handlingsfrihet som så nära som möjligt ansluter till de befogenheter som skulle följt av en ombildning till aktiebolag.

Det gemensamma målet för verksamheten vid domänverket och Assi bör enligt beredningens mening vara att på sikt åstadkomma bästa möjliga samlade ekonomiska utbyte och därvid prestera ett från företagsekonomisk synpunkt rimligt årsresultat. Alla beslut av vikt som kan beröra antingen domänverket eller Assi eller båda företagen bör, anser beredningen, fattas med sikte på att uppnå totalt sett bästa lönsamhet. Några remissinstanser har ställt sig tveksamma härtill och framhållit att vissa samhällsaspekter bör omfattas av målet för verksamheten. Enligt min mening bör statens skogsföretag i princip handla och behandlas som varje annat ansvarskännande företag inom näringslivet. Domänverket och Assi kan komma att ställas inför uppgifter som normalt inte faller inom en affärsmässigt driven företagsamhet. Som exempel kan anföras uppgifter av naturvårdande eller sysselsättningsbefrämjande karaktär. Hänsyn härtill bör tas vid fastställande av kraven på räntabilitet resp. vid bedömning av företagens årsredovisningar.

Den krympande lönsamheten och den hårdnande konkurrensen på världsmarknaden gör att även rationaliseringen av statsskogsbruket måste påskyndas. Denna effektivisering liksom den fortsatta driften av statsskogsbruket bör i stort följa företagsekonomiska principer. *Målet för domänverkets verksamhet* bör därför såsom beredningen föreslagit ges en strikt ekonomisk inriktning. Domänverket bör bedriva skogsbruk där biologiska och ekonomiska förutsättningar föreligger härför. Detta skogsbruk bör vara uthålligt, dvs. slutavverkning bör följas av åtgärder för att få nöjaktigt återväxt inom skälig tid i syfte att i möjligaste mån ta till vara skogsmarkens naturliga förmåga till virkesproduktion. Under perioder när virkesinkomsterna inte täcker avverknings- och reproduktionskostnader inom ett visst område bör detta kunna läggas utanför avverkningsprogrammet utan att kravet på ett uthålligt skogsbruk därmed överges. Förvaltningen bör utövas så att den på lång sikt bidrar till att statens affärsdrivande verksamhet inom skogsbruk och skogsindustri lämnar bästa möjliga ekonomiska resultat samtidigt som den ger en från företagsekonomisk synpunkt godtagbar årlig avkastning. Även när fastighetsinnehavet disponeras för annat ändamål än skogsbruk bör de företagsekonomiska principerna vara vägledande.

Vad jag här föreslagit kräver att de enligt kronoskogsförordningen gällande grunderna för domänstyrelsens förvaltning av statens skogar ersätts med de grunder jag i det föregående förordat. Kravet att utsyning av virke skall föregå avverkning har numera förlorat sin aktualitet. Vidare torde i förordningen intagna regler för vissa upplåtelse med nyttjanderätt och vissa bestämmelser om sättet för försäljning av virke kunna upphöra och föreskrifter härom meddelas i annan ordning. Att ange grunderna för förvaltningen av statens skogar i en formlig författning synes inte längre behövligt. Jag föreslår därför att kronoskogsförordningen upphävs och att

riksdagen såsom grunder för domänverkets förvaltning av statens skogar fastställer de allmänna principer jag förordat i det föregående. I enlighet med det anförda har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till *förordning om upphävande av förordningen den 10 maj 1935 (nr 157) angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar.*

Den nya inriktningen av domänverkets verksamhet innebär att skogsförvaltningen i högre grad än f. n. kommer att ske enligt företagsekonomiska principer. Detta medför att rationaliseringen av skogsdriften kommer att bedrivas i ökad takt. Detta torde i sin tur få viss effekt på sysselsättningen inom statsskogsbruket. Enligt vad jag inhämtat från domänstyrelsen kan verket ställa ytterligare arbetsobjekt i Norrlands inland, vilka lämpar sig för beredskapsarbeten, till förfogande för arbetsmarknadsmyndigheterna. För min del vill jag starkt betona vikten av att så sker. Den nödvändiga effektiviseringen av domänverkets drift måste självfallet ske under beaktande av de anställdas intressen och i nära samverkan med arbetsmarknadsmyndigheterna.

Målet för Assis verksamhet är redan nu klart ekonomiskt. Häri ingår en ambition att utvidga den skogsindustriella verksamheten om tillfredsställande lönsamhet kan påräknas. Bolaget bör därvid vara obundet vid valet av industriplats samt ha möjligheter att på normalt sätt anlita kapitalmarknaden. Assi bör kunna ta upp framställning av även andra produkter än sådana som har trä som råvara.

Mot bakgrunden av de krav som staten enligt den nya målformuleringen bör ställa på domänverket i fråga om förvaltningen av domänfondens tillgångar ter det sig nödvändigt att från tid till annan smidigt anpassa organisationen till situationens krav. En sådan möjlighet stämmer också bäst överens med önskemålet att ge domänverket en handlingsfrihet som så nära som möjligt motsvarar ett aktiebolags. I det följande återkommer jag till vissa huvudlinjer i *domänverkets nya organisation.*

Beredningen har föreslagit att domänverket skall få inrätta extra ordinarie och extra tjänster inom hela löneplansområdet samt ges ökad frihet att utnyttja kontraktsanställning. Jag anser dock att det f. n. inte är lämpligt att utvidga domänverkets befogenheter i dessa avseenden. Frågan om rätten att inrätta och tillsätta tjänster bör enligt min mening prövas generellt för samtliga affärsverk. Kontraktsanställning bör ske i samma ordning som nu. Förslaget att allmänt begränsa antalet ordinarie tjänster bör prövas i anslutning till lönesystemutredningens kommande förslag.

Liksom för övriga affärsdrivande verk gäller en rad begränsningar i *domänverkets ekonomiska handlingsfrihet.* Såsom jag tidigare framhållit arbetar de statliga skogsföretagen i konkurrens med enskilda företag. Det är viktigt att staten/ägaren ger sina företag möjlighet att ta upp denna konkurrens på lika villkor. Affärsverksformen får därför inte innefatta besvärande begränsningar för domänverket i det affärsmässiga handlandet.

Vissa frågor av delta slag som berör affärsverken i allmänhet prövas f. n. av affärsverksutredningen. I den mån utredningens förslag leder till större generell handlingsfrihet för affärsverken eller till andra lösningar än vad jag i det följande föreslår för domänverket, bör självfallet även domänverkets befogenheter ändras.

Den ökade handlingsfriheten får inte medföra att det kapital som förvaltas av domänverket minskas. Det redovisningssystem som jag föreslår i det följande innefattar en garanti mot att så sker. Under domänfonden bör liksom nu redovisas det statskapital som förvaltas av domänverket. Markfonden utgörs i huvudsak av medel, som frigjorts vid försäljning av fast egendom under domänfonden. Såsom beredningen föreslagit bör markfonden upplösas och ersättas av en investeringsfond till vilken bl. a. motsvarande medel förs. Fonden bör få utnyttjas förutom till inköp av fast egendom till investeringar med en varaktighet av minst tio år såsom t. ex. byggnader och skogsbilvägar. Genom avsättningar till värdeminskningsskonto för investeringar med begränsad varaktighet bör investeringsfondens kapital hållas intakt. I enlighet med vad jag här har anfört förordar jag att grunderna för försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. ändras så att köpeskillingen, efter avdrag för statens utgifter på grund av försäljningen, skall ingå i domänverkets investeringsfond. Godkänner riksdagen detta förslag, ankommer det på Kungl. Maj:t att förordna om ändring i enlighet härmed av författningsbestämmelserna i ämnet.

Under senare år har domänverkets långsiktiga planer kommit att utöva ett allt större inflytande på verksamheten under det enskilda året. Nuvarande system att leverera in hela årsöverskottet till statskassan är därför inte förenligt med kraven på en effektiv planering och förvaltning. Den långsiktiga planeringen bygger till stor del på att erforderligt kapital står till förfogande, när olika investeringar blir aktuella. I likhet med beredningen anser jag därför att det överskott, som kan kvarstå sedan statsmakternas krav på avkastning från domänfonden tillgodosetts, bör föras till en dispositionsfond. Verket bör enligt beredningen ha full frihet att förfoga över dispositionsfonden. Denna frihet föreslås även gälla om fondens medel placeras i mark. Kammarkollegiet har framhållit att ett generellt bemyndigande för domänverket att besluta om försäljning av mark, som inköpts för dispositionsfondens medel, skulle stå i mindre god överensstämmelse med 77 § regeringsformen. För min del anser jag att om dessa medel används för förvärv av fast egendom eller för investering i annat objekt med en varaktighet av minst tio år detta objekt skall redovisningsmässigt föras över från dispositionsfonden till domänfonden. I övrigt bör verket fritt få förfoga över dispositionsfonden. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter i budgettekniskt hänseende som behövs.

Genom den föreslagna anordningen med en investeringsfond och en

dispositionsfond behövs enligt min mening inte längre den nuvarande förnyelsefonden för återväxtkostnader m. m. Det kapital som nu redovisas under denna fond bör därför delas upp på investeringsfonden och dispositionsfonden med hänsyn till förväntad användning. Kungl. Maj:t bör få besluta härom med utgångspunkt från dispositionen av fonden för investering i markanläggningar resp. skogsvårdsåtgärder m. m. under senare år.

Som beredningen angett bör domänverket kunna bilda aktiebolag för särskilda ändamål. Ett krav bör dock vara att bolagets uppgift står i nära samband med verkets uppgift att förvalta statens egendom. Såsom exempel på sådan särskild aktivitet kan nämnas exploatering av grustillgång. Samarbetet med Assi bör kunna bedrivas bl. a. genom gemensamt ägda dotterbolag. Domänverket bör också kunna förvärva aktier i redan befintliga bolag. Även här bör endast sådant bolag komma i fråga vars ändamål står i nära samband med verkets uppgift att förvalta statens egendom. Om markförvärv sker genom aktieköp i markägande bolag bör en indirekt belåning kunna förekomma. Beredningen har föreslagit att domänverket ensamt bör få besluta i dessa frågor. Kammarkollegiet har emellertid anfört vissa erinringar häremot med hänsyn till att aktier inte underkastas reglerna för förvaltning av statens fasta egendom. I likhet med kammarkollegiet anser jag att beslut om att bilda aktiebolag eller förvärva aktier i sådant bolag bör underställas Kungl. Maj:ts prövning. I samband härmed kan Kungl. Maj:t meddela vissa förvaltningsföreskrifter.

Domänverket har f. n. en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 130 milj. kr. Krediten får inte användas för investeringar utan är avsedd att mera på kort sikt klara verkets behov av likvida medel. Liksom varje annat företag har domänverket tidvis behov att investera i större utsträckning än vad avkastningen från den egna rörelser medger. Sålunda behöver domänverket kapital för att bl. a. anskaffa maskiner och anläggningar för att rationalisera driften och för andra ändamål i syfte att begränsa driftskostnaderna. Med hänsyn till att domänverket inte bör vara sämre ställt än andra företag inom näringslivet bör möjligheterna att få krediter utvidgas. I avvaktan på affärsverksutredningens förslag rörande affärsverkens kapitalförsörjning föreslår jag att användningen av domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret får utvidgas på sätt jag nyss berört. Kungl. Maj:t bör dock avgöra hur stor del av krediten som domänverket vid skilda tillfällen får disponera.

I likhet med beredningen anser jag att domänverket bör få rätt att placera medel på räntebärande bankkonto. Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t med förslag i denna fråga.

Såsom jag anfört i prop. 1965: 41 med förslag till jordförvärvslag m. m. är det angeläget att staten även i fortsättningen har möjlighet att på samma villkor som andra skogsägare öka sitt markinnehav genom förvärv av skogsmark som enligt domänverkets bedömning är lämplig att infoga i dess

förvaltning. Liksom beredningen anser jag det därför vara naturligt att beslut om *förvärv av mark* för domänverkets räkning bör regleras på i princip samma sätt som enligt jordförvärvskungörelsen den 14 maj 1965 (nr 292) gäller för tillstånd till juridisk persons förvärv av fast egendom. När det gäller förvärv av fast egendom, som är taxerad som jordbruksfastighet, bör domänverket få besluta under förutsättning att vederbörlig myndighet förklarar att jordpolitiskt hinder ej föreligger. Överstiger egendomens värde 100 000 kr. bör beslutet underställas Kungl. Maj:t. Om den nu tillämpade värdegränsen 100 000 kr. för lantbruksnämnds befogenhet att medge juridisk person förvärvstillstånd ändras, bör motsvarande ändring ske av domänverkets befogenhet. Liksom hittills bör dock domänverket få besluta om markbyten med andra markägare i arronderingssyfte även om den förvärvade fastighetens värde överstiger 100 000 kr. Förvärvet eller markbytet bör dock ha tillstyrkts av lantbruksnämnd eller av lantbruksstyrelsen. Särskild tillstyrkan från fastighetsbildningsmyndighet behövs ej längre med hänsyn till att överlantnätaren numera ingår i lantbruksnämnden. I likhet med beredningen förordar jag vidare att förvärv av fast egendom, som ej är taxerad som jordbruksfastighet, får beslutas av domänverket. Syftet med förvärvet bör dock stämma överens med verkets uppgift att förvalta statens egendom.

Frågan om *försäljning av staten tillhörig mark* behandlades av 1967 års riksdag (prop. 99, JoU 23, rskr 279). Kungl. Maj:t och de markförvaltande myndigheterna gavs därvid avsevärt vidgade befogenheter i fråga om försäljning av mark till kommuner för samhällsbyggnadsändamål. Någon ändring av dessa befogenheter anser jag inte vara påkallad f. n. När det gäller försäljning av mark till annan än kommun och till kommun för annat ändamål än som nyss nämnts, bör dock rätten enligt min mening utvidgas. Kungl. Maj:t bör därför få besluta om försäljning av fast egendom som förvaltas av domänverket om taxeringsvärdet eller, om taxeringsvärde saknas, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppgår till högst 2 milj. kr. Kungl. Maj:t bör få delegera beslutanderätten till domänverket om nämnda värden uppgår till högst 1 milj. kr.

Vid försäljning av aktier i markägande bolag bör enligt min mening i princip tillämpas samma värdegränser som vid försäljning av mark. Härvid bör värdegränserna hänföras till bolagets totala markinnehav om inte Kungl. Maj:t i samband med förvärvet har föreskrivit något annat. Försäljningen av fast egendom som förvaltas av domänverket bör liksom nu årligen redovisas för riksdagen. Detsamma bör gälla beträffande försäljningen av de aktier i markägande bolag, som förvaltas av domänverket.

Någon anledning att vidta särskilda åtgärder beträffande den ordning som nu gäller för redovisning och förvaltning av naturvårdsobjekt föreligger inte enligt min mening.

F. n. fastställer Kungl. Maj:t årligen driftsstat för domänverket varvid

även frågan om lämplig avkastning av domänkapitalet behandlas. En följd av den ökade ekonomiska handlingsfrihet, som jag föreslagit för domänverket, bör vara att Kungl. Maj:t i fortsättningen inte fastställer sådan driftstat för verket. Kungl. Maj:t bör i stället såsom beredningen föreslagit begränsa sig till att ställa upp *ett avkastningskrav för domänverket*. Härvid bör beaktas att den klara ekonomiska inriktningen av verksamheten och de föreslagna utvidgade befogenheterna torde skapa förutsättningar för en relativt sett ökad avkastning. Mot vad beredningen föreslagit i fråga om formerna för att fastställa avkastningskravet och sättet för inleveransen till statskassan har jag intet att erinra. Kungl. Maj:t bör liksom nu få bestämma avkastningskravet och meddela domänverket närmare föreskrifter i ämnet.

Såsom beredningen föreslagit bör kapital kunna föras över från domänverket till Assi och tvärtom. Långivning kan dock med hänsyn till gällande regler för statsupplåningen endast ske från domänverket till Assi. *Assis ekonomiska handlingsfrihet* är när det gäller rätten att pantförskriva in-teckningar i fast egendom begränsad till skillnad från andra statliga bolags. För att Assi skall få samma möjligheter som andra företag när det gäller kapitalanskaffningen bör såsom beredningen föreslagit denna begränsning hävas.

Förslaget att Assi skall få samma möjlighet till lokaliseringsbidrag som enskilda företag har tillstyrkts av de remissinstanser som behandlat förslaget i sina yttranden. Jag vill meddela att denna fråga prövas generellt för de statliga företagen av den tidigare nämnda företagsdelegationen.

I det kapital som Assi skall förränta ingår delar som tillförts företaget av andra skäl än företagsekonomiska. Beredningen har föreslagit att sådant kapital bör anses vara avskrivet vid beräkning av avkastningen från Assi. Denna fråga bör prövas i vidare sammanhang.

Såsom jag framhållit i det föregående bör *samordningen mellan statens skogsförvaltande och skogsindustriella verksamhet* kunna ske genom en samordnad ledning av de båda företagen. För att detta skall kunna genomföras bör en särskild verksstyrelse inrättas för domänverket. Genom denna blir det möjligt att tillföra domänverket kunskaper och erfarenheter från skilda områden. Styrelsen bör såsom beredningen föreslagit genom personidentitet närmast vara densamma som styrelsen för Assi. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta härom.

Styrelsen för domänverket bör i första hand avgöra frågor av större vikt eller principiell natur. Bland de frågor som styrelserna för domänverket och Assi har att avgöra bör samordningen mellan de båda skogsföretagen tillmätas stor betydelse. En av uppgifterna för styrelserna bör vara frågan om domänverkets virkesleveranser till Assi och prissättningen därav. Förutom samordning i ekonomiska frågor bör såsom beredningen föreslagit möjligheterna till organisatorisk samordning av vissa centrala administrativa

funktioner prövas. För egen del anser jag att även möjligheterna till samordning på det lokala planet t. ex. i fråga om avverkningsorganisation bör tas tillvara. Det bör emellertid ankomma på styrelserna att pröva denna fråga.

För att öka förutsättningarna för samarbetet mellan domänverket och Assi har beredningen föreslagit att de båda företagens centralförvaltningar får kontorslokaler i anslutning till varandra. I sammanhanget vill jag erinra om att Kungl. Maj:t i prop. 1968:105 föreslagit en ny ämbetsbyggnad för domänverkets centralförvaltning. Jag förutsätter att man med utgångspunkt i det gemensamma målet för statens skogsföretag prövar möjligheterna och lämpligheten av en samförläggning. Det ankommer på styrelsen för Assi att besluta var bolagets centralförvaltning skall förläggas.

Med hänsyn till att domänverkets driftsstat redan är fastställd för år 1968 och att såväl verkets som Assis räkenskapsår löper på kalenderår bör enligt min mening domänverkets styrelse träda i funktion den 1 januari 1969. Båda styrelserna bör emellertid utses i maj/juni 1968 i anslutning till Assis bolagsstämma. De föreslagna bestämmelserna om den ökade handlingsfriheten för domänverket bör träda i kraft den 1 januari 1969. Den ökade handlingsfriheten för Assi bör bolaget kunna utnyttja så snart riksdagen tagit ställning till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag förordar att domänverket nu organiseras enligt följande huvudlinjer. Funktionellt likartade arbetsuppgifter bör såsom domänstyrelsen förordat föras samman i enheter inom såväl den centrala som den regionala förvaltningen. Härigenom uppnås klara ansvarsgränser, enhetlig ärendebehandling samt ökade förutsättningar för delegering. En organisation enligt funktionsprincipen bör även medge bättre betingelser för ett rationellt utnyttjande av personalen samt för en effektiv ekonomisk planering och uppföljning. Mot bakgrunden härav bör det vara möjligt att relativt sett sänka domänverkets administrationskostnader.

Enligt min mening bör domänverket under den i det föregående föreslagna verksstyrelsen liksom nu ledas av en generaldirektör och en överdirektör som är generaldirektörens ställföreträdare. Domänverkets centralförvaltning bör i övrigt tills vidare organiseras på fem huvudenheter, nämligen en försäljningsenhet, en driftsenhet, en rationaliseringsenhet, en personalenhet och en ekonomienhet samt på vissa stabsorgan. Detta innebär att jag i huvudsak ansluter mig till domänstyrelsens förslag till ny organisation för domänverkets centralförvaltning. Jag anser emellertid i likhet med vissa remissinstanser att frågor rörande bl. a. köp och försäljning av mark, vilka domänstyrelsen ansett böra handläggas inom en särskild enhet, i stället bör ankomma på driftsenheten. Såsom statskontoret framhållit bör driftsenheten vara den operativa enheten inom domänverket från vilken beslut som avser den löpande förvaltningen bör utgå. Härigenom kan utvecklings- och

rationaliseringsarbetet ske inom en särskild huvudenhet utan att den nödvändiga samordningen med driftsenheten riskeras.

I fråga om den regionala organisationen delar jag domänstyrelsens uppfattning att antalet överjägmästartrikt bör minskas. Strukturomvandlingen och den tekniska utvecklingen inom skogsbruket kommer sannolikt att kräva fortlöpande ändringar inom den regionala organisationen. Enligt min mening bör därför antalet överjägmästartrikt vara högst åtta. De principer för distriktsindelning och val av stationeringsorter, som styrelsen ställt upp, kan jag ansluta mig till. Jag kan även biträda såväl förslaget till organisation av överjägmästarinstitutionen som förslaget till organisation av den lokala jordbruksförvaltningen. Domänverket bör ensamt få besluta i dessa organisationsfrågor sedan Kungl. Maj:t angett högsta antalet överjägmästartrikt. I detta sammanhang vill jag erinra om att domänstyrelsen redan nu har rätt att bestämma lokaliseringen av distriktskontoren.

Den nya organisationen bör tillämpas så snart det är möjligt. Den förvaltningsapparat, som står till ledningens förfogande, bör emellertid här efter fortlöpande kunna anpassas till utvecklingen. Det synes därför angeläget att Kungl. Maj:t eller, efter bemyndigande av Kungl. Maj:t, domänverket ges rätt att besluta i sådana frågor.

För att genomföra den omorganisation, som jag översiktligt redovisat i det föregående, krävs inte att ytterligare sådana tjänster inrättas vartill riksdagens medgivande behövs. Kungl. Maj:t bör vid omorganisationen få utnyttja högst nuvarande antal ordinarie och extra ordinarie tjänster på löneplan C. Anställnings- och arbetsvillkor för dessa tjänster — med undantag av verkschefstjänsten och överdirektörstjänsten — fastställs efter förhandlingar mellan statens avtalsverk och personalorganisationerna. Avtal härom underställs Kungl. Maj:t och riksdagens lönedlegation.

Vissa övergångsanordningar kan bli nödvändiga i samband med omorganisationen. I den utsträckning som behövs bör därvid Kungl. Maj:t kunna föra tjänster på övergångsstat och utfärda erforderliga övergångsbestämmelser. Riksdagens bemyndigande att vidta sådana åtgärder bör därför inhämtas.

De ändrade bestämmelserna som domänstyrelsen föreslagit beträffande *bostadslån m. m.* till domänverkets arbetare kan jag i huvudsak ansluta mig till. Verket bör således få teckna kontrakt om bostadslån, bostadsrättslån samt statlig kreditgaranti för maskinlån med arbetare som är anställd enligt anställningsformen kontinuerligt anställd arbetare. Tidigare tecknade kontrakt bör få ändras då innehavaren av sådant kontrakt övergår till nämnda anställningsform.

Vid förvärv av ej nyuppförd bostadsbyggnad bör bostadslån få beviljas med högst 15 % av fastställt eller beräknat taxeringsvärde för byggnaden, dock högst med det belopp som kan utgå vid förvärv av nybyggt eget hem.

Med hänsyn till de ökade byggnadskostnaderna och för att få likartade bestämmelser som gäller för statliga bostadsförbättringslån enligt kungörelsen den 5 oktober 1962 (nr 538) om förbättringslån bör enligt min mening bostadslån, som tecknats av kontinuerligt anställd arbetare efter den 1 januari 1968, få avskrivas med en tiondel per år. Verket bör kunna medge avskrivning med reducerat belopp om arbetstagaren varit frånvarande från arbetet under del av året. Avskrivningen bör ske vid kalenderårets slut. När arbetare flyttar mellan olika revir eller från glesbygden till centralort bör nytt lån kunna beviljas. Förnyat lån bör dock endast komma i fråga då låntagaren vid försäljning eller inlösen av tidigare bostadshus får täckning högst för skulderna på huset.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) anta förslag till förordning om upphävande av förordningen den 10 maj 1935 (nr 159) angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar,

2) fastställa de grunder jag i det föregående angivit för domänverkets förvaltning av statens skogar,

3) godkänna den av mig förordade ändringen i grunderna för försäljning i vissa fall av statlig egendom m. m.,

4) godkänna vad jag förordat i fråga om riktlinjer för domänverkets organisation,

5) godkänna vad jag förordat beträffande domänverkets ekonomiska handlingsfrihet,

6) godkänna vad jag förordat beträffande domänverkets rätt att bilda aktiebolag samt förvärva, förvalta och avyttra aktier i bolag,

7) godkänna vad jag förordat i fråga om dispositionen av domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret,

8) medge att Kungl. Maj:t tills vidare utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall beslutar om försäljning av staten tillhörig av domänverket förvaltat fast egendom till annan än kommun och till kommun till annat än för samhällsbyggnadsändamål om taxeringsvärdet eller, om sådant värde saknas, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppgår till högst 2 000 000 kr. med rätt för Kungl. Maj:t att låta domänverket besluta om försäljning då motsvarande värden uppgår till högst 1 000 000 kr.,

9) godkänna vad jag förordat beträffande samordnad ledning av statens skogsföretag,

10) godkänna vad jag förordat rörande pantförskrivning av inteckningar i Assi tillhörig fast egendom,

11) godkänna vad jag förordat beträffande bostadslån, bo-

Kungl. Maj:ts proposition nr 103 år 1968

stadsrättslån och statlig kreditgaranti för maskinlån åt arbetare vid domänverket,

12) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder i övrigt som behövs för förslagets genomförande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten